

UNIVERZITA KARLOVA

Právnická fakulta

Kateřina Válková

**Postavení akcionáře podle EMCA (komparace
s českým právem)**

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: doc. JUDr. Kateřina Eichlerová, Ph.D.

Katedra obchodního práva

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 09. 01. 2023

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracovala samostatně, že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny a že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 122 251 znaků včetně mezer.

Kateřina Válková

V Praze dne 09. 01. 2023

Poděkování

Na tomto místě bych velmi ráda poděkovala doc. JUDr. Kateřině Eichlerové, Ph.D. za její cenné rady a připomínky, které mi po celou dobu psaní práce ochotně a mile poskytovala, a které mi velmi pomohly při zpracování této práce.

Dále bych chtěla poděkovat své rodině a přátelům za obrovskou podporu a trpělivost po celou dobu mého studia.

V neposlední řadě patří velký dík mému partnerovi za neutuchající oporu a trpělivost nejen při studiu.

Obsah

Úvod	1
1. EMCA a jeho přístup k menšinovým akcionářům	3
1.1. EMCA a jeho koncepce	3
1.2. Účel EMCA	4
1.3. Základní principy	5
1.4. K pojmu menšinového (minoritního) akcionáře	5
1.4.1. Pojem menšinového akcionáře podle EMCA	5
1.4.2. Pojem menšinového akcionáře podle českého práva	6
1.5. Generální klauzule ochrany menšin	7
1.5.1. Úprava v EMCA	7
1.5.2. Úprava v českém právu	8
1.6. Shrnutí	10
2. Instituty s cílem zvýšení ochrany menšinových akcionářů podle EMCA	11
2.1. Právo menšinového akcionáře bránit se tzv. dividendovému (vy)hladovění	11
2.1.1. Úprava v EMCA	11
2.1.2. Vybrané zahraniční právní úpravy, které inspirovaly EMCA	15
2.1.2.1. Dánská právní úprava	15
2.1.2.2. Finská právní úprava	15
2.1.2.3. Švédská právní úprava	16
2.1.2.4. Portugalská právní úprava	17
2.1.2.5. Shrnutí vybraných zahraničních právních úprav	17
2.1.3. Současná česká právní úprava a její zhodnocení	18
2.1.4. Shrnutí a zhodnocení	23
2.2. Právo menšinového akcionáře na zvláštního znalce	25
2.2.1. Právo menšinového akcionáře na zvláštního znalce podle EMCA	25
2.2.2. Vybrané zahraniční právní úpravy, které inspirovaly EMCA	26
2.2.2.1. Dánská právní úprava	26
2.2.2.2. Finská právní úprava	27
2.2.2.3. Švédská právní úprava	29
2.2.2.4. Francouzská právní úprava	31
2.2.2.5. Shrnutí vybraných zahraničních právních úprav	31
2.2.3. Současná česká právní úprava a její zhodnocení	33
2.2.3.1. Přezkoumání výkonu působnosti představenstva podle § 370 z. o. k.	33

2.2.3.2. Znalec k přezkumu zprávy o vztazích podle § 85 a následujících z. o. k.	34
2.2.4. Shrnutí a zhodnocení	36
2.3. Zrušení akciové společnosti z důvodu podvodu na menšině	37
2.3.1. Zrušení akciové společnosti z důvodu podvodu na menšině podle EMCA.....	37
2.3.2. Vybrané zahraniční právní úpravy, které inspirovaly EMCA.....	38
2.3.2.1. Dánská právní úprava	38
2.3.2.2. Finská právní úprava	39
2.3.2.3. Švédská právní úprava.....	40
2.3.2.4. Shrnutí vybraných zahraničních právních úprav.....	41
2.3.3. Současná česká právní úprava a její zhodnocení.....	41
2.3.4. Shrnutí a zhodnocení	43
Závěr	46
Seznam zkratk.....	47
Seznam použitých zdrojů.....	48
Název diplomové práce v českém jazyce, abstrakt v českém jazyce a tři klíčová slova v českém jazyce	52
Název diplomové práce v anglickém jazyce, abstrakt v anglickém jazyce a tři klíčová slova v anglickém jazyce	53

Úvod

Tato diplomová práce se nazývá „Postavení akcionáře podle EMCA (komparace s českým právem).“ Vzhledem k tomu, že toto téma, které bylo vypsáno katedrou obchodního práva, je velmi obsáhlé, rozhodla jsem se po konzultaci s vedoucí mé práce zaměřit pouze na úzkou výseč této problematiky. To proto, abych ji mohla komplexně prozkoumat a věnovat jí prostor, který si podle mého zaslouží. Tato práce je tudíž zaměřena na vybrané otázky postavení menšinového akcionáře podle EMCA. Konkrétněji zkoumá tři práva menšinových akcionářů, která EMCA obsahuje, ale české právo výslovně neupravuje, nebo minimálně ne ve stejné podobě jako EMCA. Práva menšinových akcionářů podle EMCA, která jsem si pro zkoumání v této diplomové práci zvolila, jsou:

1. právo menšinového akcionáře bránit se tzv. dividendovému (vy)hladování,
2. právo menšinového akcionáře na zvláštního znalce,
3. právo menšinového akcionáře požadovat zrušení společnosti z důvodu podvodu na menšině.

Vybrala jsem si je proto, že jejich společným jmenovatelem je, že jsou to ochranné instituty, které české právo v této podobě nezná, a které mají posílit postavení menšinových akcionářů v situacích, které české právo výslovně neupravuje. Díky tomuto jejich účelu a také skutečnosti, že jsou tato práva v mírných obdobách začleněna i do některých právních řádů členských států Evropské unie, se domnívám, že je zajímavé je prozkoumat a posoudit, zda by se hodila i do našeho právního řádu.

Cílem diplomové práce je porovnání vybraných práv menšinových akcionářů podle EMCA s českým právním řádem a celkové zhodnocení. Klíčovou otázkou, na kterou chci v průběhu psaní práce nalézt odpověď, je, zda by se české právo mělo inspirovat vybranými ustanoveními EMCA a zakotvit nová práva menšinových akcionářů do svého právního řádu, a zda by díky nim mohla být menšinovým akcionářům poskytnuta vyšší ochrana, než kterou mají podle současného českého právního řádu.

Tato práce je rozdělena do dvou kapitol.

První kapitola má sloužit jako představení EMCA. Popisují v ní mimo jiné strukturu tohoto modelového zákona, jeho vznik, účel a základní principy.

Druhá kapitola je rozdělena do třech dílčích částí. V jednotlivých podkapitolách se věnuji jednomu konkrétnímu právu menšinových akcionářů, které upravuje EMCA. Každé právo nejprve rozebírám podle úpravy EMCA, poté provádím analýzu, zhodnocení a komparaci určitých ustanovení vybraných zahraničních právních úprav, které autory EMCA inspirovaly k začlenění

daného práva i do tohoto modelového zákona, a které sama EMCA uvádí ve svém komentáři. Dále následuje analýza české právní úpravy. Konkrétně cílím na zkoumání otázky, jak by se daná situace, kterou řeší EMCA tím, že pro tento případ přiznává specifické právo menšinovým akcionářům, řešila podle současného českého práva tak, aby byly chráněni menšinoví akcionáři. Nakonec hodnotím, zda české právo i přes absenci výslovné úpravy poskytuje dostatečnou ochranu menšinovým akcionářům, případně, zda by bylo vhodné přebrat z EMCA pravidla, která by i v českém právním řádu pomohla ke zvýšení ochrany menšinových akcionářů.

1. EMCA a jeho přístup k menšinovým akcionářům

Nejprve považuji za důležité alespoň stručně představit EMCA čtenářům a uvést je do problematiky. Tato kapitola objasňuje koncepci EMCA, účel, ke kterému byl vytvořen, a základní principy, jež obsahuje, a to s přihlédnutím k menšinovým akcionářům. Dále zde vysvětlím pojem menšinového akcionáře podle českého práva a podle práva v EMCA a představím generální klauzuli ochrany menšin, kterou EMCA obsahuje.

1.1. EMCA a jeho koncepce

EMCA je modelový zákon, samostatně stojící evropský instrument, který mohou členské státy přijmout do svého právního řádu buď v celém jeho znění, nebo přijetím jen některých jeho ustanovení, a tudíž není závazným harmonizačním instrumentem.¹ Jednotlivé členské státy Evropské unie se mohou rozhodnout, zda EMCA do svého právního řádu včlení, anebo ne.² EMCA byl ve znění, které je nejnovější ke dni odevzdání této práce, vydán v roce 2017 jako první vydání. EMCA je projektem nezávislé skupiny, která byla založena v září roku 2007 na zasedání na Aarhuské univerzitě v Dánsku. Tato skupina je složená z odborníků na právo obchodních společností z 22 členských států Evropské unie.³ Cílem EMCA je vytvořit modelová pravidla pro obchodní společnosti a sloužit jako doplněk i jako alternativa ostatním instrumentům evropského práva pro sblížování práva obchodních společností. Těmito instrumenty jsou: harmonizace vnitrostátního práva obchodních společností pomocí evropských směrnic a jejich transpozice, vytváření nových nadnárodních forem obchodních společností, které existují vedle jejich národních protějšků jako alternativy pro obchodní společnosti (např. evropská společnost) a soudní dohled Evropského soudního dvora nad vnitrostátním právem společností na základě práva na svobodné usazování.⁴

EMCA je rozdělen do úvodu a šestnácti kapitol, které obsahují ustanovení v paragrafovaném znění a tato jednotlivá ustanovení jsou doplněna komentářem skupiny, která EMCA vytvořila. Dohromady EMCA obsahuje 334 ustanovení.⁵

¹ KRÜGER ANDERSEN, P. *The European Model Company Act (EMCA) - a tool for European integration*. ERA Forum 19, 2018. [online]. s. 77–78. [cit. 09. 09. 2022]. Dostupné z: <https://doi.org/10.1007/s12027-018-0521-8>.

² Tamtéž.

³ Tamtéž, s. 78.

⁴ BAUMS, T, KRÜGER ANDERSEN P. *The European Model Company Act Project*. In TISON, M. a kol. *Perspectives in Company Law and Financial Regulation*. Cambridge University Press, 2009. [online]. s. 6. [cit. 04. 11. 2022]. Dostupné z: https://web.p.ebscohost.com/ehost/ebookviewer/ebook/ZTAwMHh3d19fMzIzOTQwX19BTg2?sid=0d969bfl-a548-410e-8337-09b4e22604bb@redis&vid=0&format=EB&lpid=lp_1&rid=0.

⁵ PERAKIS, E. *The EMCA: General Principles and Main Content*. *European Company Financial Law Review*. 2016. HeinOnline, [online]. s. 201. [cit. 10. 09. 2022]. Dostupné z: <https://heinonline->

Hlavním přínosem EMCA je, že zavádí podobné podmínky pro společníky společností a třetí strany v celé Evropské unii, čímž usnadňuje přeshraniční investice a obchodování tím, že zajišťuje ochranu práv (nejen menšinových) akcionářů a prostřednictvím toho obnovuje důvěru investorů.⁶ Díky tomu je EMCA nástrojem, který přichází vhod při řešení vnitrostátních obchodněprávních otázek i interpretačních nejasností.⁷

1.2. Účel EMCA

Hlavním účelem EMCA je nabídnout evropským státům za nízké náklady nástroj pro sblížení legislativy v oblasti evropského práva obchodních společností a současně posloužit všem státům světa jako zdroj inspirace.⁸ EMCA by měl představit standardy osvědčených postupů v evropském právu obchodních společností s využitím zkušeností ze všech členských států.⁹

Ustanovení chránící akcionáře jsou v EMCA pojata jako mandatorní, tudíž závazné bez možnosti odchýlení se.¹⁰

EMCA ve svém ustanovení o principu akcionářské demokracie zdůrazňuje to, že akcionáři mají mít více možností podílet se aktivně na rozhodovacích procesech společnosti, a ne pouze nečinně přihlížet, a k tomu EMCA směřuje.¹¹

Aby byl EMCA flexibilní, rozhodli se jeho autoři, že bude obsahovat spíše obecná než specifická ustanovení. To má ale vliv na to, že pro případ ochrany menšinových akcionářů (a nejen těch) je kruciólní to, jaká je kvalita soudnictví v té dané zemi, která by daná ustanovení EMCA včlenila do svého právního řádu. Aby byla zajištěna ochrana co nejvyšší, bylo prosazováno, aby státy, které EMCA přijmou, přijaly také modelový soud pro obchodní společnosti.¹² Ten by byl podle Ronalda J. Gilsona komplementem EMCA, který by byl, stejně jako EMCA, možnou alternativou stranám k soudu, jehož jurisdikce by byla dána právem státu, podle kterého byla společnost založena.¹³ Takový soud ale založen stále není a je otázkou, zda vůbec někdy vznikne.

org.ezproxy.is.cuni.cz/HOL/Page?collection=journals&handle=hein.journals/ecomflr13&id=200&men_tab=srchresults.

⁶ KRÜGER ANDERSEN, P. a kol. *European Model Companies Act (EMCA)*, 1. vyd. 2017, Nordic & European Company Law Working Paper No. 16-26, [online]. s. 1. [cit. 15. 09. 2022]. Dostupné z: <https://cesifin.it/wp-content/uploads/2018/09/EMCA.pdf>.

⁷ EICHLEROVÁ, K. EMCA – inspirace (nejen) při vymezení požadavků na označení pobočky. In PFEIFFER M. a kol. *Liber Amicorum Monika Pauknerová*. Praha: Wolters Kluwer. 2021. s. 133.

⁸ KRÜGER ANDERSEN, P. a kol., op. cit. pozn. 6, s. 6.

⁹ KRÜGER ANDERSEN, P., op. cit. pozn. 1, s. 78.

¹⁰ KRÜGER ANDERSEN, P. a kol., op. cit. pozn. 6, s. 9.

¹¹ Tamtéž, s. 11.

¹² Tamtéž., s. 20.

¹³ GILSON, R. J. *A Model Company Act and A Model Company Court*. *European Company and Financial Law Review (ECFR)*. 2016. HeinOnline, [online]. s. 362. [cit. 10. 09. 2022]. Dostupné z: <https://heinonline-org.ezproxy.is.cuni.cz/HOL/P?h=hein.journals/ecomflr13&i=351>.

M. Klausner přišel s jiným řešením, a to s vytvořením stálého výboru pro EMCA, který by zřídili autoři EMCA, a který by v návaznosti na různé ekonomické změny poskytoval komentáře k interpretaci a aplikaci EMCA.¹⁴ Ani tento výbor ale do dne odevzdání této práce vytvořen není. Oba profesori navazují na řešení z USA, neboť samotný EMCA je ve velkém inspirován modelovým zákonem MBCA (Model Business Corporation Act).¹⁵

1.3. Základní principy EMCA

V 1. kapitole 2. části EMCA jsou obsaženy základní principy. Mezi tyto patří například rovné zacházení s akcionáři a ochrana menšin, většinový princip, či rovnost podílů. Ustanovení o rovnosti podílů je dispozitivní a stanovy společnosti si jej mohou upravit k obrazu svému. Rovné zacházení a ochrana menšin spočívá podle EMCA v tom, že se všemi akcionáři se stejným postavením má být zacházeno stejně. V této kapitole EMCA je obsaženo také ustanovení s názvem „*Akcionářská demokracie*“, podle nějž mají ve společnostech konečnou moc akcionáři na valné hromadě. To podle komentáře skupiny, která EMCA vytvořila, k tomuto ustanovení znamená, že EMCA by měl umožňovat a podporovat akcionáře ve výkonu jejich akcionářských práv, tudíž k jejich aktivitě.¹⁶

1.4. K pojmu menšinového (minoritního) akcionáře

Pro účely této práce považuji za důležité definovat, kdo menšinovým akcionářem je.

1.4.1. Pojem menšinového akcionáře podle EMCA

EMCA pojem menšinového akcionáře ve svém textu nedefinuje, přestože s pojmem na mnoha místech pracuje. Práva, která menšinovým akcionářům EMCA přisuzuje, jsou ale většinou spojena s určitým podílem vlastněných akcií na základním kapitálu společnosti.¹⁷

Pro širší kontext je potřeba doplnit, že ani právo Evropské unie definici menšinového akcionáře nemá. Přestože například směrnice o právech akcionářů¹⁸ i směrnice o nabídkách převzetí¹⁹ s ochranou menšinových akcionářů operují, legální definici tohoto pojmu ani jedna

¹⁴ Tamtéž. Shodně také v KLAUSNER, M. *A U.S. View of the European Model Company Act*. *European Company and Financial Law Review (ECFR)*, vol. 13, no. 2, 2016, HeinOnline, [online]. s. 368. [cit. 12. 09. 2022]. Dostupné z: <https://heinonline-org.ezproxy.is.cuni.cz/HOL/P?h=hein.journals/ecomflr13&i=363>.

¹⁵ KRÜGER ANDERSEN, P., op. cit. pozn. 1, s. 78.

¹⁶ KRÜGER ANDERSEN, P. a kol., op. cit. pozn. 6, s. 31-34.

¹⁷ Srov. například: 1) právo menšinového akcionáře bránit se tzv. dividendovému hladovění, 2) právo na zvláštního znalce a 3) zrušení společnosti z důvodu podvodu na menšině, dále více popsané v této práci.

¹⁸ Čl. 9c směrnice Evropského parlamentu a Rady 2007/36/ES ze dne 11. července 2007 o výkonu některých práv akcionářů ve společnostech s kótovanými akciemi.

¹⁹ Čl. 5 směrnice Evropského parlamentu a Rady 2004/25/ES ze dne 21. dubna 2004 o nabídkách převzetí.

z nich neobsahuje. Směrnice o právech akcionářů ale definuje akcionáře jako fyzickou či právnickou osobou, kterou rozhodné právo považuje za akcionáře, takže je na jednotlivých členských státech, aby samy tuto definici upřesnily.^{20,21}

1.4.2. Pojem menšinového akcionáře podle českého práva

Definice tohoto pojmu není uvedena v zákoně, ale lze ji dovozovat z ustanovení § 73 z. o. k., který definuje společníka většinového. Menšinovým akcionářem je podle tohoto ustanovení *a contrario* ten, kdo nemá většinu hlasů plynoucích z účasti v obchodní korporaci.²² Menšinovým akcionářem může být fyzická i právnická osoba.²³

České právo pracuje také s pojmem kvalifikovaný akcionář. Kvalifikovaným akcionářem je podle § 365 z. o. k. ten akcionář, který má akcie, jejichž souhrnná jmenovitá hodnota nebo počet kusů dosáhne tímto ustanovením zákona určeného podílu na základním kapitálu. Ustanovení § 365 z. o. k. rozlišuje tři skupiny podílů: podíl ve výši alespoň 3 % na základním kapitálu ve společnosti, jejíž základní kapitál je vyšší než sto milionů Kč; podíl ve výši alespoň 5 % na základním kapitálu ve společnosti, jejíž základní kapitál je roven nebo nižší než sto milionů Kč; podíl ve výši alespoň 1 % na základním kapitálu ve společnosti, jejíž základní kapitál je alespoň pět set milionů Kč. Akcionář nebo akcionáři, kteří jednoho z těchto podílů na základním kapitálu společnosti dosáhnou, se považují za akcionáře kvalifikované. Z toho plyne, že kvalifikovaný akcionář nerovná se automaticky akcionář menšinový, tato „kvalifikovanost“ je navázána pouze na dosažení stanoveného podílu (toho může akcionář dosáhnout sám nebo společně s dalšími akcionáři). S postavením kvalifikovaného akcionáře jsou ale spojena práva s převažujícím významem pro akcionáře menšinové, kteří disponují kvůli rozsahu svého hlasovacího práva pouze omezenou možností ovlivnit správu společnosti.²⁴ Ochrana spočívá i v tom, že úprava

²⁰ Článek 2 písm. b) směrnice o právech akcionářů.

²¹ KOLOSOVSKA, D. *The Protection of minority shareholders in the European Union*. 2022. [online]. s. 13. [cit. 10. 12. 2022]. Master thesis. Mykolas Romeris University, Faculty of law. Dostupné z: <https://vb.mruni.eu/object/elaba:132129009/index.html>.

²² ŘEZNÍČEK D., ŽIDZIKOVÁ J. *Možnosti ochrany menšinových společníků společnosti s ručením omezeným ve společenské smlouvě*. EPRAVO.CZ. 2015. [online]. [cit. 01. 11. 2022]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/moznosti-ochrany-mensinovy-ch-spolecniku-spolecnosti-s-rucenim-omezenym-ve-spolecenske-smlouve-98338.html>.

²³ HAVEL, B. Komentář k § 73 z. o. k. . In: ŠTENGLOVÁ, I., HAVEL, B., CILEČEK, F., KUHN, P., ŠUK, P. *Zákon o obchodních korporacích*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck. 2020. [online]. s. 251. marg. č. 1. [cit. 01. 11. 2022]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=nnptembsgbpwk5tfgmzc443cl4zdamjls144tax3qmy3tg#>.

²⁴ JOSKOVÁ, L. *Akciová společnost*. In: ČERNÁ, S., ŠTENGLOVÁ, I., PELIKÁNOVÁ, I. a kol. *Právo obchodních korporací*. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2021. [online]. [cit. 12. 10. 2022]. Dostupné z: https://www.smarteca.cz/my-reader/25865r_20210208_0?fileName=Pr_vo_obchodn_ch_korporac_-_2020-epub-18.xhtml&location=pi-12463&publicationDetailsItem=SystematicIndex.

§ 365 a násl. z. o. k. je jednostranně kogentní čili nelze práva kvalifikovaných akcionářů zúžit, pouze rozšířit.²⁵

1.5. Generální klauzule ochrany menšin

1.5.1. Úprava v EMCA

EMCA v rámci ochrany menšinových akcionářů obsahuje mimo jiné článek 11.31, kterým stanoví, že „*valná hromada společnosti nesmí přijmout usnesení, které by zjevně mohlo poskytnout některým akcionářům nebo jiným osobám nepřiměřenou výhodu oproti ostatním akcionářům společnosti.*“²⁶ Toto ustanovení sám EMCA nazývá generální klauzulí ochrany menšin a jedná se o promítnutí zásady rovných práv akcionářů do EMCA.²⁷

Při interpretaci tohoto ustanovení je podle EMCA klíčové slovní spojení *zjevné poskytnutí nepřiměřené výhody*. Zjevné značí očividnost, to znamená, že se vyžaduje objektivní posouzení dané situace. V případě nepřiměřené výhody musí existovat zcela jistě nepřiměřenost, která je nespravedlivá. Výhoda značí, že zde jde o finanční zvýhodnění daného akcionáře oproti ostatním akcionářům společnosti.²⁸

Porušení této generální klauzule může skýtat různé následky.

Ustanovení, které by bylo přijato v rozporu s touto generální klauzulí na ochranu menšin, může být prohlášeno za neplatné za podmínek stanovených v článku 11.28 EMCA.²⁹ To zavádí možnost akcionáře nebo člena statutárního orgánu k podání návrhu na vyslovení neplatnosti usnesení valné hromady, když usnesení valné hromady je v rozporu s EMCA či stanovami společnosti nebo nebylo přijato po právu.³⁰ Předmětné soudní řízení pak musí být zahájeno nejpozději do tří měsíců od data usnesení, jinak se usnesení považuje za platné.³¹ Jedná se o prekluzivní lhůtu, po jejímž marném uplynutí se uplatní fikce platnosti usnesení valné hromady. Přesto EMCA uvádí podmínky, za kterých lze podat návrh na zahájení řízení i po uplynutí tříměsíční lhůty, a to pokud je návrh podán do 24 měsíců ode dne vydání usnesení valné hromady a zároveň pokud navrhovatel prokáže přiměřené důvody pro toto zpoždění.³² I v případě splnění

²⁵ ŠTENGLOVÁ, I. Komentář k § 365 z. o. k.. In: ŠTENGLOVÁ, I., HAVEL, B., CILEČEK, F., KUHN, P., ŠUK, P. *Zákon o obchodních korporacích*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck. 2020. [online]. s. 723. marg. č. 6 [cit. 01.11.2022]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=nnptembsgbpwk5tlgmztc443cl4zdamj44tax3qmy3tg#>.

²⁶ Článek 11.31 EMCA.

²⁷ KRÜGER ANDERSEN, P. a kol., op. cit. pozn. 6, s. 262-263.

²⁸ Tamtéž.

²⁹ Tamtéž.

³⁰ Článek 11.28 odst. 1 EMCA.

³¹ Článek 11.28 odst. 2 EMCA.

³² Článek 11.28 odst. 4 EMCA.

těchto podmínek je ale v diskreci soudu, zda povolí návrh podat.³³ Předmětná tříměsíční lhůta se neuplatní v případě akciových společností, pokud usnesení nemohlo být přijato po právu ani se souhlasem všech akcionářů, nebo v případě, kdy došlo k závažnému nedodržení pravidel pro oznamování valných hromad společností.³⁴ Soud může o návrhu v případě zjištění, že napadené usnesení nebylo přijato v souladu se zákonem, rozhodnout třemi způsoby.³⁵ První možností je, že v rozhodnutí nařídí změnu předmětného usnesení. Druhou možností je prosté prohlášení usnesení za neplatné. Třetí možností je, že soud sám usnesení změní, ale to pouze za podmínky, že návrh toto obsahoval a soud je schopen zjistit řádný obsah napadeného usnesení. Ještě je nutno podotknout, že rozhodnutí soudu se poté vztahuje i na akcionáře, kteří návrh nepodali.³⁶

Dalším důsledkem může být odpovědnost akcionáře podle článku 11.37 EMCA. Toto ustanovení zavádí možnost soudu nařídít akcionáři, který úmyslně nebo z hrubé nedbalosti způsobil společnosti, jednotlivým akcionářům, věřitelům společnosti nebo jiným třetím osobám škodu a zároveň existuje riziko pokračujícího zneužívání, aby odkoupil akcie patřící akcionáři, který utrpěl škodu nebo aby prodal své akcie ostatním akcionářům. Tento odkup nebo prodej se uskuteční za přiměřenou cenu, která se stanoví s ohledem na finanční situaci společnosti a další specifické okolnosti daného případu.³⁷ Inspirací tomuto ustanovení byla právní úprava dánská, finská a švédská.³⁸

Podle E. Perakise mimo tuto generální klauzuli přináší EMCA i další generální klauzuli³⁹, a to v ustanovení článku 8.25 EMCA, které stanoví, že členové statutárního orgánu nesmí uzavřít žádnou transakci, která by mohla zjevně poskytnout některým akcionářům nebo jiným osobám neoprávněnou výhodu ve vztahu k ostatním akcionářům nebo společnosti.⁴⁰

Jako třetí generální klauzuli je podle E. Perakise možné vnímat článek 11.33 EMCA, podle kterého může soud v případě zneužití minority nařídít zrušení společnosti.⁴¹ Toto ustanovení se podobá anglické „equitable remedy“ podle ustanovení 122 odst. 1 písm. g) anglického insolvenčního zákona z roku 1986.⁴²

1.5.2. Úprava v českém právu

³³ Tamtéž.

³⁴ Článek 11.28 odst. 3 EMCA.

³⁵ Článek 11.28 odst. 5 EMCA.

³⁶ Tamtéž.

³⁷ Článek 11.37 EMCA.

³⁸ KRÜGER ANDERSEN, P. a kol., op. cit. pozn. 6, s. 267.

³⁹ PERAKIS, E., op. cit. pozn. 5, s. 210.

⁴⁰ Tamtéž.

⁴¹ Tamtéž.

⁴² Tamtéž.

V českém právním řádu takové ustanovení jako obsahuje EMCA v článku 11.31 nyní výslovně nenalezneme. V době účinnosti obchodního zákoníku podobný institut obsahoval § 56a obch. zák.⁴³ Toto ustanovení na rozdíl od generální klauzule obsažené v 11.31 EMCA obsahuje podmínku zneužívajícího způsobu jednání při znevýhodňování. Ustanovení § 56a obch. zák. do nové úpravy nebylo výslovně přežato, jeho odraz a myšlenku ale můžeme spatřovat v ustanovení § 212 odst. 2 obč. zák.^{44,45} Přijata byla myšlenka, ale v podrobnostech se znění ustanovení staré a nynější úpravy liší. Ustanovení § 212 odst. 2 obč. zák. pojednává o situaci, kdy společník vykonal své hlasovací právo způsobem zneužívajícím, a to vedlo k újmě celku. Podle § 56a obch. zák. stačilo, když společník zneužil své postavení při svolávání valné hromady, při hlasování na ní nebo pokud přijaté usnesení obsahovalo zneužívající výkon práv a důsledek v podobě újmy celku nebyl požadován. Pojetí obchodního zákoníku bylo tedy širší a obecněji formulované.⁴⁶ Rozdílná je stará i nynější úprava v tom, že obchodní zákoník zaváděl sankci neplatnosti usnesení valné hromady, zatímco současná úprava v občanském zákoníku obsahuje pouze sankci nepřihlédnutí k výkonu hlasovacího práva daného společníka.⁴⁷ Ustanovení § 212 odst. 2 obč. zák. ale ve spojení s § 428 z.o.k. může v neplatnost valné hromady vyústit.⁴⁸ Hluběji je tento vztah popsán ve druhé kapitole této práce.

Ochrana menšinových akcionářů prostupuje úpravou zákona o obchodních korporacích v podobě různých speciálních práv, která zákon poskytuje těmto menšinám (kupříkladu právo odkupu). Z důvodové zprávy k zákonu o obchodních korporacích je také patrný důraz na posílení ochrany menšinových akcionářů, neboť tuto skupinu společníků označuje za tu, která se z důvodu

⁴³ § 56a odst. 1 obch. zák.: „Zneužití většiny stejně jako menšiny hlasů ve společnosti je zakázáno.“; § 56a odst. 2 obch. zák.: „Jakékoli jednání, jehož cílem je některého ze společníků zneužívajícím způsobem znevýhodnit, je zakázáno.“ Na Slovensku je toto ustanovení stále platné a jak uvádí např. MAMOJKA, M. Práva minoritov. In. PATAKYOVA, M., ĎURICA, M., HUSÁR, J. a kol. *Aplikované právo obchodných spoločností a družstva – ťažiskové inštitúty*. Bratislava: Wolters Kluwer SR, 2021. s. 454, jedná se o jednu z částí právní úpravy menšinových akcionářů a rozvinutí základní soukromoprávní zásady zákazu zneužití práva.

⁴⁴ KOVAŘÍČEK, K. *Místo § 212 odst. 2 ObčZ v českém právním systému a hmotněprávní podmínky jeho aplikace*. Právní rozhledy. 2020. [online]. č. 5. s. 162-170. [cit. 09.11.2022]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=nrptembsgbpxa4s7gvpngxzrgyza&groupIndex=1&rowIndex=0>.

⁴⁵ Důvodová zpráva k návrhu zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. [online]. [cit. 09. 11. 2022]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=6&CT=362&CT1=0>.

⁴⁶ KOVAŘÍČEK, K., op. cit. pozn. 44, s. 162-170.

⁴⁷ Tamtéž.

⁴⁸ ŠUK, P. Komentář k § 428 z. o. k. In: ŠTENGLOVÁ, I., HAVEL, B., CILEČEK, F., KUHN, P., ŠUK, P. *Zákon o obchodních korporacích*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck. 2020. [online]. s. 900. marg. č. 49. [cit. 09. 11. 2022]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=nnptembsgbpwk5tlgmzc443cl4zdamjls44tax3qmy2deoa>.

své „slabosti“, případně „informační nedostatečnosti“ nejen ojediněle nachází v horším postavení, které zákon chce přiznáním dodatečných práv vyvažovat.⁴⁹

1.6. Shrnutí

EMCA se snaží o aktivnější zapojení akcionářů do chodu společnosti, ale přitom stále dbá o ochranu jejich práv. Ochrana práv menšinových akcionářů, na které se tato práce zaměřuje, je jedním ze základních principů, a tudíž prostupuje celou úpravou EMCA a při interpretaci EMCA k němu má být vždy přihlédnuto.⁵⁰ Generální klauzule ochrany menšin odráží princip rovných práv akcionářů a je základním nástrojem ochrany akcionářů. EMCA ale mimo to obsahuje i úžeji zaměřené instituty, které mají menšinové akcionáře chránit ve specifických situacích a příklady těchto budou rozebrány v následujících částech této práce.

⁴⁹ Důvodová zpráva k návrhu zákona č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích). [online]. [cit. 9.11.2022]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?o=6&ct=363&ct1=0>.

⁵⁰ KRÜGER ANDERSEN, P. a kol., op. cit. pozn. 6, s. 21.

2. Instituty s cílem zvýšení ochrany menšinových akcionářů podle EMCA

V této kapitole představím tři instituty, které přináší EMCA a které mají zajistit větší ochranu menšinovým akcionářům. Zároveň provedu srovnání s českou právní úpravou a nastíním možná řešení situací, kdy české právo institut nezná, ale přesto je nutné určitou situaci vyřešit. Také zhodnotím, zda by přijetí těchto nových institutů v podobě stanovené v EMCA mohlo pomoci při řešení určitých nejasností a opravdu poskytlo menšinovým akcionářům zvýšenou ochranu. Instituty, které představím, jsou: (a) právo menšinového akcionáře bránit se tzv. dividendovému hladovění, (b) právo na zvláštního znalce a (c) zrušení společnosti z důvodu podvodu na menšině. Instituty, které jsem si vybrala, jsou podle mě klíčové v tom, že jak předkládá sám EMCA v komentáři ke všem ustanovením, které tyto instituty představují, zavádí zvýšenou ochranu menšin v porovnání s generální klauzulí ochrany menšin podle článku 11.31 EMCA blíže popsanou v první kapitole této práce.⁵¹ Jejich účel, tj. zvýšená ochrana menšin, je to, co všechny tři instituty spojuje, proto je uvádím společně v této kapitole.

Každému ze tří vyjmenovaných institutů věnuji jednu podkapitolu, v níž rozeberu, kde se nachází v EMCA a jaké právní řády byly inspirací autorům EMCA k začlenění těchto institutů do EMCA. Vybrala jsem pouze zahraniční právní řády a jejich ustanovení, u kterých EMCA v komentáři výslovně zmiňuje, že sloužila jako inspirace při její tvorbě, a neznamena to tedy, že by se v jiných státech tato ustanovení v různých obměnách nevyskytovala. Opominuta jsou takováto ustanovení záměrně, aby byl dán dostatečný prostor těm, které EMCA zvláště zmiňuje. Na konci každé podkapitoly provedu shrnutí a srovnání s českou právní úpravou. Závěrem zhodnotím, zda některé z nich opravdu poskytuje výraznou ochranu menšinovým akcionářům, či zda je jejich význam spíše zanedbatelný a pro český právní řád by přínosem nebyly.

2.1. Právo menšinového akcionáře bránit se tzv. dividendovému (vy)hladovění

2.1.1. Úprava v EMCA

Podle EMCA mají akcionáři společnosti přirozené právo podílet se na zisku společnosti a valná hromada musí rozhodnout o způsobu rozdělení částky určené k rozdělení formou dividendy podle schválené výroční zprávy za poslední účetní období.^{52,53}

⁵¹ KRÜGER ANDERSEN, P. a kol., op. cit. pozn. 6, s. 139-140 a 263 a 264.

⁵² Článek 7.03 odst. 1 EMCA.

⁵³ KRÜGER ANDERSEN, P. a kol., op. cit. pozn. 6, s. 139.

Problém dividendového hladovění a jeho řešení nastiňuje EMCA ve své kapitole sedmé zaměřené na kapitál společností v článku 7.03 odst. 2 EMCA, který sám označuje jako „*nástroj ochrany menšinových akcionářů před „dividendovým hladem“*“.⁵⁴⁵⁵⁵⁶ Komentář k tomuto článku 7.03 odst. 2 nazvanému „*Rozdělení běžných dividend*“ stanoví, že zahrnutí této problematiky do EMCA je důsledkem toho, že ve většině členských států Evropské unie není specificky řešena situace, kdy i v případě zisku společnosti a celkové příznivé hospodářské situace, menšinová společníci nedisponují žádným nástrojem, který by jim zajistil právo na dividendu.⁵⁷ EMCA vyjmenovává příkladmo státy, kde je tato problematika řešena prostřednictvím obecných zásad ochrany menšin. Mezi tyto státy patří mimo jiné Dánsko, které také disponuje generální klauzulí ochrany menšin podobně jako EMCA.⁵⁸⁵⁹ Finské⁶⁰ a švédské⁶¹ zákony o obchodních společnostech zase obsahují zvláštní ustanovení, která stanoví, že menšinová akcionáři, kteří vlastní podíl ve společnosti ve výši alespoň jedné desetiny základního kapitálu, mohou požadovat, aby byla určitá částka čistého zisku společnosti vyplacena jako dividendy.⁶² Naopak v Portugalsku je zakotveno, že valná hromada může rozhodnout o nerozdělení více než poloviny ročního zisku společnosti pouze v případě, kdy je její usnesení přijato nadpoloviční většinou společníků majících 75 % hlasovacích práv.⁶³ Právě tyto země inspirovaly tvůrce EMCA při formování pravidla obsaženého v článku 7.03 odst. 2 EMCA, jehož věta první stanovuje, že akcionáři, kteří disponují alespoň podílem ve výši jedné desetiny všech akcií⁶⁴ společnosti, mohou na řádné valné hromadě požádat (před rozhodnutím o použití zisku za poslední účetní období), aby se nejméně jedna polovina zisku za poslední účetní období (snížená o částky, které se podle stanov nerozdělují) rozdělila jako dividendy všem akcionářům společnosti.⁶⁵

Právo požadovat výplatu podílu na zisku (dividendy) mají podle EMCA všichni akcionáři bez ohledu na to jakými hlasovacími právy disponují. I akcionáři s akciemi bez hlasovacích práv

⁵⁴ Článek 7.03 odst. 2 EMCA.

⁵⁵ KRÜGER ANDERSEN, P. a kol., op. cit. pozn. 6, s. 139.

⁵⁶ KRÜGER ANDERSEN, P. a kol., op. cit. pozn. 6, s. 141.

⁵⁷ KRÜGER ANDERSEN, P. a kol., op. cit. pozn. 6, s. 139-140.

⁵⁸ Tamtéž.

⁵⁹ Dánsko. § 108 dánského zákona o obchodních společnostech. Tento zákon je dostupný z: <https://www.retsinformation.dk/eli/lta/2022/1451>.

⁶⁰ Finsko. Kapitola 13 článek 7 finského zákona o obchodních společnostech. Tento zákon je dostupný z: https://www.finlex.fi/en/laki/kaannokset/2006/en20060624_20191139.pdf.

⁶¹ Švédsko. Kapitola 18 ustanovení 11 a 12 švédského zákona o obchodních společnostech. Tento zákon je dostupný z: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/aktiebolagslag-2005551_sfs-2005-551.

⁶² KRÜGER ANDERSEN, P. a kol., op. cit. pozn. 6, s. 139.

⁶³ Tamtéž. Shodně také v článku 294 portugalského zákona o obchodních společnostech.

⁶⁴ Toto se vztahuje pouze k počtu akcií, nikoliv k jejich hlasovacím právům viz KRÜGER ANDERSEN, P. a kol., op. cit. pozn. 6, s. 140.

⁶⁵ Článek 7.03 odst. 2 věta první EMCA.

nebo akciemi s menšími hlasovacími právy než jsou spojena s ostatními akciemi, disponují tímto právem bez ohledu na nominální hodnotu jimi držných akcií a také bez ohledu na případnou existenci či neexistenci přednostního práva na zisk. Pouze akcionáři s akciemi, se kterými právo na podíl na zisku (dividendu) spojeno není, nemohou toto obejít ani vnesením požadavku podle článku 7.02 odst. 2 EMCA.⁶⁶

Menšinová akcionáři vlastní podíl ve výši alespoň jedné desetiny všech akcií společnosti však nemohou požadovat rozdělení zisku společnosti, který by přesahoval 10 % souhrnu omezených a neomezených rezerv včetně základního kapitálu společnosti a zisku za poslední účetní období (vlastního kapitálu).⁶⁷ Dále také nemohou požadovat částku, která by překročila částku, jež je k dispozici pro rozdělení podle ustanovení 7.02, které se zabývá rozdělením kapitálu a ochranou věřitelů.^{68,69} Toto nelze obejít ani v případě, kdy by všichni akcionáři souhlasili s rozdělením v rozporu s ustanovením 7.02.⁷⁰

Podle článku 7.03 odst. 2 *in fine* se od vypočtené částky podle předchozích vět daného článku odečtou minulá rozdělení zisku z nerozdělených zisků snižená o případné ztráty během účetního období a před konáním řádné valné hromady.⁷¹

Článek 7.03 odst. 2 EMCA formuluje EMCA jako jednostranně kogentní ustanovení, když ve svém článku 7.03 odst. 3 stanoví, že odlišnosti od výše vyjmenovaných pravidel pro rozdělení dividend na žádost menšinového (menšinových) akcionářů mohou být zahrnuty do stanov společnosti jen v případě, že jsou pro menšinové akcionáře výhodnější.⁷² Je také možné, aby všichni akcionáři jednomyslně rozhodli pro určitou jednotlivou situaci jinak a článek 7.03 odst. 2 nepoužili. Pro posouzení, zda je ustanovení pro menšinové akcionáře ve stanovách výhodnější než

⁶⁶ KRÜGER ANDERSEN, P. a kol., op. cit. pozn. 6, s. 140.

⁶⁷ Článek 7.03 odst. 2 věta druhá EMCA.

⁶⁸ Článek 7.03 odst. 2 věta třetí EMCA.

⁶⁹ Srov. článek 7.02 EMCA stanoví:

„(1) Jakýkoli druh rozdělení mezi společníky nebo třetí osobu podle § 1 odst. 1 musí být zákonný podle odst. 2 až 4 tohoto paragrafu, pokud zákonnost daného druhu rozdělení není v tomto zákoně upravena jinak.

(2) Rozdělení může být provedeno pouze z rozdělitelných rezerv, což jsou částky uvedené jako nerozdělený zisk z minulých let ve výroční zprávě společnosti za poslední účetní období schválené valnou hromadou akcionářů, a z rezerv, které lze rozdělit podle zákona nebo stanov společnosti, snižené o nerozdělenou ztrátu.

(3) Rozdělení nesmí být provedeno, pokud by společnost po rozdělení nebyla schopna uhradit své dluhy, které se stanou splatnými v rámci běžného podnikání.

(4) Ústřední řídicí orgán společnosti odpovídá za to, že rozdělení nepřesáhne přiměřenou výši s ohledem na finanční situaci společnosti a v případě mateřských společností na finanční situaci skupiny a že nedojde k rozdělení na úkor společnosti nebo jejich věřitelů v souladu s povinnostmi řídicího orgánu stanovenými v kapitole 9 oddílu 2.

(5) I když všichni akcionáři souhlasí s rozdělením mezi jednoho nebo všechny z nich nebo třetí osobu v rozporu s odstavcem 1 až 4, je taková dohoda neplatná.“

⁷⁰ KRÜGER ANDERSEN, P. a kol., op. cit. pozn. 6, s. 140.

⁷¹ Článek 7.03 odst. 2 *in fine* EMCA.

⁷² Článek 7.03 odst. 3 EMCA.

výchozí stav zavedený EMCA, je nutné zkoumat věcnou strukturu a obsah tohoto ustanovení a neopomenout ani jeho ekonomické důsledky s ohledem na menšinové akcionáře.⁷³

Podle komentáře EMCA má valná hromada společnosti dvě hlavní možnosti, jak se s požadavkem menšinových akcionářů na výplatu podílu na zisku vypořádat.⁷⁴ První možností je, že usnesení přijme a rozhodne o rozdělení alespoň poloviny zisku za poslední účetní období, případně o rozdělení částky vyšší. Druhou možností je odmítnutí tohoto požadavku. V tomto případě se mohou menšinoví akcionáři obrátit na soud z důvodu, že usnesení, kterým většina akcionářů na valné hromadě jejich požadavek odmítla, bylo v rozporu s EMCA, a tímto se domáhat vyslovení neplatnosti daného usnesení valné hromady podle článku 11.28 EMCA, který podrobněji rozebírám v první kapitole této práce. Soud má v tomto případě možnost usnesení valné hromady ve svém rozhodnutí změnit.⁷⁵

Vzhledem k výše uvedenému je možné tedy shrnout, že na požadavek menšinových akcionářů podle článku 7.03 odst. 2 EMCA se vztahují tři zákonná omezení.⁷⁶

Prvním jsou pravidla rozdělení na ochranu věřitele podle článku 7.02 EMCA.⁷⁷

Druhým je omezení rozdělení části zisku ohraničené 10 % součtu omezených a neomezených rezerv včetně základního kapitálu společnosti a zisku za poslední účetní období (vlastního kapitálu).⁷⁸ EMCA zmiňuje, že musí existovat určitý rozumný vztah mezi částkou, kterou mohou menšinoví akcionáři požadovat k rozdělení zisku za poslední účetní období na straně jedné a souhrnem vlastního kapitálu společnosti, tak jak ho chápe EMCA, tj. omezených a neomezených rezerv včetně základního kapitálu společnosti a zisku za poslední účetní období na straně druhé.⁷⁹ EMCA zmiňuje, že v konečném důsledku by měla být finanční stabilita společnosti považována za důležitější než požadavek menšinových akcionářů na rozdělení zisku a za tímto účelem je důležitý souhrn omezených a neomezených rezerv včetně základního kapitálu společnosti a zisku za poslední účetní období po rozdělení zisku.⁸⁰

Třetím omezením je možnost odmítnutí zmíněného požadavku menšinových akcionářů statutárním orgánem společnosti v případě, pokud by podle názoru tohoto orgánu bylo rozdělení více než poloviny zisku nepříznivé pro finanční situaci společnosti.⁸¹⁸² Pokud se ale jedná

⁷³ KRÜGER ANDERSEN, P. a kol., op. cit. pozn. 6, s. 141.

⁷⁴ KRÜGER ANDERSEN, P. a kol., op. cit. pozn. 6, s. 140.

⁷⁵ Tamtéž.

⁷⁶ KRÜGER ANDERSEN, P. a kol., op. cit. pozn. 6, s. 140-141.

⁷⁷ Tamtéž.

⁷⁸ Tamtéž.

⁷⁹ Tamtéž.

⁸⁰ Tamtéž.

⁸¹ Článek 7.03 odst. 1 EMCA.

⁸² KRÜGER ANDERSEN, P. a kol., op. cit. pozn. 6, s. 140-141.

o požadavek na dividendu ve výši přesné poloviny zisku za poslední účetní období a neuplatní se první ani druhé zákonné omezení zde vyjmenované, statutární orgán v tomto případě nikdy požadavek menšinových akcionářů odmítnout nemůže.⁸³

2.1.2. Vybrané zahraniční právní úpravy, které inspirovaly EMCA

2.1.2.1. Dánská právní úprava

Podle dánského práva se může akcionář bránit tzv. dividendovému hladovění za pomoci generální klauzule ochrany menšin, kterou dánský zákon o obchodních společnostech obsahuje ve svém § 108. Podle něj valná hromada nesmí přijmout žádné usnesení, které by zjevně mohlo poskytnout neoprávněnou výhodu některým akcionářům nebo jiným osobám na úkor ostatních akcionářů nebo společnosti.⁸⁴ Tato formulace je velmi podobná generální klauzuli ochrany menšin, se kterou přichází EMCA v článku 11.31, liší se pouze v tom, že podle dánské právní úpravy obsahuje navíc to, že nesmí být tato neoprávněná výhoda nejen na úkor ostatních akcionářů společnosti, ale také společnosti samotné.⁸⁵

2.1.2.2. Finská právní úprava

I finské právo sloužilo skupině, která EMCA vytvořila, jako inspirace, a pro tento případ to bylo ustanovení kapitoly 13. článku 7 finského zákona o obchodních společnostech nazvané „*Menšinová dividenda*.“⁸⁶⁸⁷ Podle tohoto ustanovení, pokud akcionáři, kteří vlastní podíl ve výši alespoň jedné desetiny všech akcií společnosti požádají na zasedání řádné valné hromady o rozdělení zisku jako dividendu, rozdělí se jako dividenda nejméně polovina zisku za účetní období, snižená o částky, které se podle stanov nerozdělují před tím, než je rozhodnuto o použití zisku společnosti.⁸⁸

Akcionář ale nesmí požadovat rozdělení zisku přesahujícího částku, kterou lze podle kapitoly 13. finského zákona o obchodních společnostech rozdělit bez souhlasu věřitelů ani částku, která by přesahovala 8 % vlastního kapitálu společnosti.⁸⁹

⁸³ Tamtéž.

⁸⁴ Dánsko. § 108 dánského zákona o obchodních společnostech.

⁸⁵ Tamtéž.

⁸⁶ Finsko. Kapitola 13 článek 7 finského zákona o obchodních společnostech.

⁸⁷ KINKKI, S. *Minority Protection and Dividend Policy in Finland*. In. *European Financial Management*. Vol. 14. č. 3. 2008. [online]. s. 471. [cit. 21. 11. 2022] Dostupné z: <https://onlinelibrary-wiley-com.ezproxy.is.cuni.cz/doi/full/10.1111/j.1468-036X.2007.00408.x>.

⁸⁸ Finsko. Kapitola 13 článek 7 odst. 1 finského zákona o obchodních společnostech.

⁸⁹ Tamtéž.

Od částky, která je určena k rozdělení, se ještě odečtou případná rozdělení zisku v průběhu účetního období a před konáním řádné valné hromady⁹⁰

Odst. 2 článku 7 finského zákona o obchodních společnostech určuje, že stanovy společnosti mohou ustanovení o menšinové dividendě upravit odlišně od článku 7 finského zákona o obchodních společnostech, jedná se tedy o dispozitivní ustanovení.⁹¹ V tomto odstavci je ale dále stanoveno také to, že právo na menšinovou dividendu může být omezeno pouze s jednomyslným souhlasem všech akcionářů.⁹²

2.1.2.3. Švédská právní úprava

Ve švédském právu je ochrana před vyhladověním menšinových akcionářů upravena v kapitole 18 § 11 a § 12 švédského zákona o obchodních společnostech.⁹³ Podle § 11 odst. 1 na žádost akcionářů (jež musí být podána před rozhodnutím valné hromady o rozdělení zisku)⁹⁴ vlastníků podíl ve výši alespoň jedné desetiny všech akcií společnosti rozhodne valná hromada o rozdělení poloviny zisku za rok podle schválené účetní závěrky po odečtení: (a) kumulované ztráty převyšující neomezené finanční prostředky, (b) částky, které musí být podle zákona nebo stanov společnosti přiděleny do omezeného vlastního kapitálu, a (c) částky, které mají být podle stanov použity k jiným účelům než k rozdělení mezi akcionáře.⁹⁵

Odstavec 2 stejného ustanovení doplňuje, že stanovy mohou určit, že o dividendu mohou požádat i akcionáři vlastníci menší podíl akcií ve společnosti, než je stanoven v § 11 odst. 1 a zároveň mohou stanovy určit, že právo na dividendy se vztahuje na vyšší částku, než je uvedená v § 11 odst. 1.⁹⁶ Jedná se tedy o ustanovení jednostranně kogentní.

Valná hromada společnosti nemusí rozhodnout o dividendě vyšší než 5 % vlastního kapitálu společnosti.⁹⁷ Zde tedy může valná hromada využít diskrečního práva.

Dividenda dále nesmí být v rozporu s ustanoveními kapitoly 17 § 3 švédského zákona o obchodních společnostech, které se týká ochrany kapitálu společnosti.⁹⁸

⁹⁰ Tamtéž.

⁹¹ Finsko. Kapitola 13 článek 7 odst. 2 finského zákona o obchodních společnostech.

⁹² Tamtéž.

⁹³ Švédsko. Kapitola 18 § 11 a 12 švédského zákona o obchodních společnostech.

⁹⁴ Švédsko. Kapitola 18 § 11 odst. 3 švédského zákona o obchodních společnostech.

⁹⁵ Švédsko. Kapitola 18 § 11 odst. 1 švédského zákona o obchodních společnostech.

⁹⁶ Švédsko. Kapitola 18 § 11 odst. 2 švédského zákona o obchodních společnostech.

⁹⁷ Švédsko. Kapitola 18 § 11 odst. 4 švédského zákona o obchodních společnostech.

⁹⁸ Tamtéž.

Ustanovení § 12 švédského zákona o obchodních společnostech navíc stanoví zvláštní pravidla pro speciální švédské společnosti, které musí své akcie registrovat v evidenci u centrálního depozitáře cenných papírů.^{99,100}

2.1.2.4. Portugalská právní úprava

V portugalském zákoně o obchodních společnostech se úprava nachází v kapitole 2., části IV. nazvané *Právo na podíl na zisku* v článku 294. Ten ve svém prvním odstavci stanoví, že polovina zisku za účetní období, který je podle portugalského zákona o obchodních společnostech rozdělitelný, musí být rozdělena mezi akcionáře.¹⁰¹ Toto ustanovení je ale dispozitivní, a pokud stanovy určí jinak nebo valná hromada svolaná za účelem rozdělení zisku přijme usnesení o nerozdělení zisku tříčtvrtinovou většinou hlasů plynoucích z účasti ve společnosti, nemusí se tato polovina zisku rozdělovat.¹⁰²

Splatnost podílu akcionáře na zisku je 30 dnů po rozhodnutí o rozdělení zisku, s výjimkou případů, kdy akcionář souhlasí s odkladem, a aniž jsou dotčena právní ustanovení zakazující výplatu před splněním určitých formalit.¹⁰³ Lhůta 30 dnů může být prodloužena až na 60 dnů, pokud jde o výjimečnou situaci společnosti a za podmínky, že akcie této společnosti nejsou přijaty k obchodování na regulovaném trhu.¹⁰⁴

Pokud stanovy společnosti stanoví, že členové příslušných volených orgánů mají právo na podíl na zisku, mohou být těmto členům podíly na zisku rozděleny až po rozdělení všech podílů na zisku akcionářům.¹⁰⁵

2.1.2.5. Shrnutí vybraných zahraničních právních úprav

Dánská právní úprava chrání menšinové akcionáře téměř totožným zněním generální klauzule jako je generální klauzule obsažená v EMCA. Finsko i Švédsko obsahují podmínku dosažení vlastnění určitého podílu na základním kapitálu společnosti pro to, aby tato menšina, která podílu dosáhla mohla požádat o vyplacení dividendy. Portugalsko má jinou dikci a obsahově se od ostatních vybraných zemí i EMCA liší tak, že valná hromada podle portugalské právní úpravy může rozhodnout o nerozdělení více než poloviny ročního zisku společnosti pouze v

⁹⁹ V originále: Avstämningsbolag. Dostupné z: <https://bolagsverket.se/foretag/aktiebolag/startaaktiebolag/avstamningsbolag.529.html>.

¹⁰⁰ Švédsko. Kapitola 18 § 12 švédského zákona o obchodních společnostech.

¹⁰¹ Portugalsko. § 294 odst. 1 portugalského zákona o obchodních společnostech. Tento zákon je dostupný z: <https://repositorio-aberto.up.pt/bitstream/10216/122128/4/349506.2.pdf>.

¹⁰² Tamtéž.

¹⁰³ Portugalsko. § 294 odst. 2 portugalského zákona o obchodních společnostech.

¹⁰⁴ Tamtéž.

¹⁰⁵ Portugalsko. § 294 odst. 3 portugalského zákona o obchodních společnostech.

případě, kdy je její usnesení přijato nadpoloviční většinou společníků majících 75 % hlasovacích práv plynoucích z účasti na společnosti. Finsko stejně jako EMCA dbá o ochranu věřitelů a výslovně to ve svých ustanoveních nebo komentářích k nim v souvislosti s tímto právem menšiny uvádí, stejně tak EMCA i finské právo v různé míře omezují výši rozdělované částky. U Švédska je rozdíl v tom, že valná hromada má diskreci (ne)rozhodnout o rozdělení částky, která by převyšovala 5 % vlastního kapitálu společnosti. Finské právo, švédské právo i EMCA stanovují jednostrannou kogentnost tohoto pravidla, s tím, že stanovy ho mohou upravit jinak, ale omezit lze jen s jednomyslným souhlasem všech akcionářů.

2.1.3. Současná česká právní úprava a její zhodnocení

Nejprve podle českého práva definuji pojmy dividenda, dividendové vyhladovění a situaci, kdy akcionáři vzniká právo na dividendu.

Dividenda představuje podíl akcionáře na zisku společnosti, který valná hromada určila k rozdělení mezi akcionáře.^{106,107}

Dividendovým (vy)hladověním je v české právní nauce chápán stav, kdy společnost přestane akcionářům dlouhodobě vyplácet dividendu, aniž by k tomu měla rozumný důvod.¹⁰⁸ To dopadá negativně mimo jiné i na menšinové akcionáře, neboť vede k úbytku likvidity akcií společnosti a tyto akcie mohou ztrácet na hodnotě a vést k situaci *freeze-out*.^{109,110,111} To je taková situace, kdy akcionář nebo akcionáři nedostávají dividendy a zároveň ztrácí možnost ze společnosti za rozumných podmínek vystoupit a tito akcionáři pak mohou být donuceni k prodeji akcií pouze akcionářům většinovým.¹¹²

Se ziskem společnosti lze naložit různě. Je možné jej rozdělit mezi akcionáře v případě, že společnost dosáhne zisku a valná hromada schválí účetní závěrku, nebo jej lze také rozdělit mezi jiné osoby, nebo převést do fondu nerozděleného zisku minulých let, nebo přidělit do fondu, který

¹⁰⁶ DĚDIČ, J. Dividenda. In: HENDRYCH, D. a kol. *Právnícký slovník*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009 [online]. [cit. 12. 10. 2022]. Dostupné z: <https://www-beck-online-cz.ezproxy.is.cuni.cz/bo/document-view.seam?documentId=nnptembqhfwp64zrguxgi2lwnfsgk3teme>.

¹⁰⁷ JOSKOVÁ, L., op. cit. pozn. 24.

¹⁰⁸ HURYCHOVÁ, K. Možnosti obrany proti „vyhladovění“ akcionářů. In: EICHLEROVÁ, K. a kol. *Rekodifikace obchodního práva – pět let poté. Svazek I. Pocta prof. JUDr. Stanislavě Černé, CSc.* Praha: Wolters Kluwer, 2019. [online]. s. 205. [cit. 15. 10. 2022]. Dostupné z <https://dspace.cuni.cz/handle/20.500.11956/126406>.

¹⁰⁹ ANTOŠ, M. *Jak na nerozdělení zisku v akciové společnosti*. Právní prostor. 2020. [online]. [cit. 16. 10. 2022]. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/obchodni-pravo/ht-jak-na-nerozdeleni-zisku-v-akciové-spolecnosti>.

¹¹⁰ HURYCHOVÁ, K., op. cit. pozn. 108, s. 205.

¹¹¹ JOSKOVÁ, L., op. cit. pozn. 24.

¹¹² ZIMA, P. *Freeze-out*. Právní rozhledy 2012 [online]. č. 20, s. 710-713. [cit. 08. 12. 2022]. Dostupné z: <https://www-beck-online-cz.ezproxy.is.cuni.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=nrptembrgjpxa4s7giyf6427g4yta&groupIndex=0&rowIndex=0&refSource=search#>.

byl vytvořen stanovami společnosti.¹¹³ Je-li zisk vytvořen, judikatura i literatura uvádí, že pokud nejsou dány vážné důvody, musí valná hromada rozhodnout o rozdělení zisku mezi akcionáře.¹¹⁴

I judikatura Nejvyššího soudu České republiky dovozovala z předchozí úpravy (a její závěry se prosadí i za úpravy současné), že případné rozhodnutí valné hromady o nerozdělení zisku mezi akcionáře, musí být podepřeno důležitými důvody, které představenstvo v návrhu na rozdělení zisku uvede, a musí být také respektován zákaz zneužití většiny hlasů.¹¹⁵¹¹⁶ Jelikož je právo na dividendu jedním ze základních práv akcionáře, musí být tento důležitý důvod pro nerozdělení zisku proporcionální k zásahu do základního práva akcionáře.¹¹⁷¹¹⁸ Důležitý důvod je také dále více specifikován judikatorně, a může jím být kupříkladu ujednání o nakládání se ziskem zakotvená ve stanovách společnosti (například nerozdělování zisku po určitou dobu případně v určité výši nebo ujednání o jiném naložení s částí zisku než rozdělením jako dividendy akcionářům) nebo vytvoření akcií, se kterými není spojeno právo na podíl na zisku.¹¹⁹¹²⁰

S výjimkou situace, kdy společnost vydala akcie s pevným podílem na zisku, rozhoduje o rozdělení zisku vždy valná hromada společnosti.¹²¹

Co se týče velikosti částky k rozdělení, ta nesmí překročit rozdíl mezi dosaženými zisky (současnými i minulými) a dosaženými ztrátami (současnými i minulými) zvýšenými o povinné příděly do fondů.¹²²

Rozhodování o vyplácení a rozdělování podílů na zisku jsou v pravomoci různých orgánů společnosti. Rozdělování, jak už bylo řečeno, provádí valná hromada, rozhodnutí o vyplácení náleží statutárnímu orgánu.¹²³ Společnost nesmí vyplatit zisk, pokud by si tím přivodila úpadek, což zajišťuje ochranu věřitelů společnosti.¹²⁴

Je také nezbytně nutné při rozhodování o rozdělení zisku dbát zásad rovného zacházení s akcionáři a zákazu zneužití většiny hlasů.¹²⁵

Podle současného českého práva má menšinový akcionář v případě hrozby dividendového (vy)hladovění více možností obrany. Podle K. Hurychové je jedním z nich obrana proti zneužití

¹¹³ JOSKOVÁ, L., op. cit. pozn. 24.

¹¹⁴ Tamtéž. Shodně také Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 3. 2019, sp. zn. 27 Cdo 3885/2017, ve věci *Teplárna Strakonice, a. s.* publikované ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod č. 9/2020.

¹¹⁵ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26.02.2014, sp. zn. 29 Cdo 3059/2011.

¹¹⁶ HURYCHOVÁ, K., op. cit. pozn. 108, s. 208.

¹¹⁷ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26.02.2014, sp. zn. 29 Cdo 3059/2011.

¹¹⁸ ANTOŠ, M., op. cit. pozn. 109.

¹¹⁹ Tamtéž.

¹²⁰ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 3. 2019, sp. zn. 27 Cdo 3885/2017.

¹²¹ JOSKOVÁ, L., op. cit. pozn. 24.

¹²² Tamtéž. Shodně také § 34 odst. 2 z. o. k.

¹²³ JOSKOVÁ, L., op. cit. pozn. 24. Shodně také § 34 odst. 3 z. o. k.

¹²⁴ JOSKOVÁ, L., op. cit. pozn. 24.

¹²⁵ HURYCHOVÁ, K., op. cit. pozn. 108, s. 208-209.

hlasovacího práva při rozhodování o rozdělení zisku podle ustanovení § 212 odst. 2 obč. zák.¹²⁶ Podle něj (ve světle akciové společnosti), pokud zneužije akcionář hlasovací právo k újmě celku, soud rozhodne na návrh toho, kdo prokáže právní zájem, že k hlasu tohoto akcionáře nelze pro určitý případ přihlížet. Na podání návrhu má v tomto případě menšinový akcionář lhůtu tří měsíců ode dne, kdy ke zneužití hlasů došlo.¹²⁷ Pokud zneužije akcionář svého hlasovacího práva při hlasování na valné hromadě o rozdělení zisku, znamená to, že se nechová čestně a jedná v rozporu se zákonem v souladu s § 8 ve spojení § 212 odst. 1 věta první obč. zák.¹²⁸ Podle P. Šuka může soud v řízení podle § 428 z. o. k. o vyslovení neplatnosti usnesení valné hromady posoudit, jestli usnesení valné hromady bylo přijato vahou hlasů akcionáře, který se dopustil zneužití svého hlasovacího práva, a pokud tomu tak je a nebudou dány okolnosti odůvodňující zamítnutí takového návrhu na vyslovení neplatnosti usnesení valné hromady, prohlásí soud napadené usnesení valné hromady neplatným bez toho, aniž by musel soud rozhodovat v samostatném řízení podle § 212 odst. 2 obč. zák., že se k hlasům akcionáře, který zneužil své hlasovací právo, nepřihlíží.¹²⁹ Menšinový akcionář musí ale pro vznik samotného nároku na rozdělení zisku a vyplacení dividendy předložit jiný návrh na rozdělení zisku, o kterém by se na valné hromadě hlasovalo.¹³⁰ Jak uvádí K. Hurychová i P. Šuk není možné, aby soud podle § 212 odst. 2 obč. zák. neplatnost usnesení valné hromady přijatého zneužívajícími hlasy vyslovil.^{131·132}

Jako další možnost obrany uvádí K. Hurychová ustanovení § 428 odst. 1 z. o. k. o domáhání se vyslovení neplatnosti usnesení valné hromady o rozdělení zisku u soudu, pokud je menšinový akcionář toho názoru, že při hlasování o rozdělení zisku došlo k porušení právních předpisů, stanov nebo dobrých mravů. Pokud ale akcionář tohoto ustanovení využije a soud vysloví neplatnost daného usnesení valné hromady, nezakládá to *ipso facto* jeho právo na rozdělení zisku a vyplacení dividendy. Úspěšný menšinový akcionář bude mít nárok pouze na přiměřené zadostiučinění, které ale lze určit jen s obtížemi, neboť v případě nerozdělení a nevyplacení zisku se majoritní akcionář nijak na úkor akcionáře menšinového neobohatí.¹³³ Případné přiznání přiměřeného zadostiučinění by ale také samo o sobě nestačilo k úspěšné obraně a vyplacení dividend.¹³⁴

¹²⁶ Tamtéž, s. 211-213.

¹²⁷ § 212 odst. 2 z. o. k.

¹²⁸ ŠUK, P. Komentář k § 428 z. o. k. In: ŠTENGLOVÁ, I., HAVEL, B., CILEČEK, F., KUHN, P., ŠUK, P. *Zákon o obchodních korporacích*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck. 2020. [online]. s. 899. marg. č. 43. [cit. 15. 10. 2022]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=nnptembsgbpwk5tlgmztc443cl4zdamj44tax3qmy2deoa#>.

¹²⁹ Tamtéž, s. 900.

¹³⁰ HURYCHOVÁ, K., op. cit. pozn. 108, s. 211-212.

¹³¹ Tamtéž, s. 212.

¹³² ŠUK, P., op. cit. pozn. 128.

¹³³ HURYCHOVÁ, K., op. cit. pozn. 108, s. 210-211.

¹³⁴ Tamtéž, s. 211.

Jak dále uvádí K. Hurychová, proto, aby vzniklo menšinovému akcionáři právo na rozdělení zisku a vyplacení dividendy, je nutné podstoupit dva kroky. Zprv musí menšinový akcionář nejprve napadnout žalobou na vyslovení neplatnosti usnesení valné hromady pro rozpor se zákonem podle § 428 odst. 1 z. o. k., pokud byl tímto usnesením schválen návrh většiny akcionářů na nerozdělení zisku. Poté, v případě zneužití hlasovacího práva většinou, musí menšinový akcionář napadnout usnesení valné hromady podle § 212 odst. 2 obč. zák., když byl tímto usnesením zamítnut návrh menšinového akcionáře na rozdělení zisku. Pokud menšinový akcionář využije této kombinace, vznikne mu konečně právo na dividendu.¹³⁵

Podle K. Hurychové mohou menšinoví akcionáři v této patové situaci využít také práva sell-out (odkupu) podle § 89 z. o. k., v případě, že zde existuje podnikatelské seskupení s ovládající osobou. Toto právo, ale nemají jen menšinoví akcionáři, ale všichni akcionáři ovládané osoby, kterým se podstatným způsobem zhoršilo postavení nebo byly jinak podstatně poškozeny jejich oprávněné zájmy a nelze po nich tudíž spravedlivě požadovat, aby zůstali i nadále akcionáři ovládané osoby. Tito akcionáři pak mají právo domáhat se odkupu jejich podílu ovládající osobou, a to za přiměřenou cenu. Další podmínky stanoví § 89 a následující z. o. k. Případně mohou využít také práva sell-out podle § 395 z. o. k.¹³⁶ Zákon upravuje v § 395 z. o. k. situaci, kdy za podmínky existence majoritního akcionáře a na žádost akcionáře minoritního se může tento menšinový akcionář domáhat odkupu jeho akcií akcionářem majoritním. Majoritní akcionář je ten, který vlastní ve společnosti akcie se souhrnnou jmenovitou hodnotou minimálně ve výši 90 % základního kapitálu, na který byly vydány akcie s hlasovacími právy a s nimiž je spojen podíl na hlasovacích právech v minimální výši 90 %. Tyto podmínky musí být naplněny kumulativně.¹³⁷ Minoritní akcionář má v tomto případě právo na přiměřené protiplnění, jehož přiměřenost musí majoritní akcionář odůvodnit.

K. Hurychová dále uvádí jako možnost obrany menšinového akcionáře, také neujednání práva na tantiému¹³⁸ pro člena voleného orgánu, pokud je tento člen zároveň většinovým akcionářem, ve stanovách společnosti, neboť by to stanovy musely podle § 34 odst. 1 z. o. k. výslovně určit. Většinovému akcionáři lze ale přiznat za jeho funkci jako členovi voleného orgánu i odměnu v jiné formě, například nenárokovou prémie, která se mu přizná podle výsledků hospodaření společnosti a která může být ujednána ve smlouvě o výkonu funkce nebo přiznána rozhodnutím podle § 61 odst. 1 z. o. k.¹³⁹ Bránit se může menšinový akcionář pomocí žaloby podle

¹³⁵ Tamtéž, s. 212-213.

¹³⁶ Tamtéž, s. 213-214.

¹³⁷ § 375 z. o. k.

¹³⁸ Jedná se o výraz pro rozdělení zisku mezi členy voleného orgánu. Např. v JOSKOVÁ, L., op. cit. pozn. 24.

¹³⁹ HURYCHOVÁ, K., op. cit. pozn. 108, s. 213-214.

§ 428 z. o. k. nebo akcionářskou žalobou dle § 371 odst. 1 a § 372 z. o. k.¹⁴⁰ Jak je uvedeno výše obranou podle § 428 z. o. k. se lze domoci pouze přiměřeného zadostiučinění, obranou podle § 371 odst. 1 a § 372 z. o. k., kterou může za společnost podat každý kvalifikovaný akcionář, se lze domáhat širšího okruhu náhrad. Domáhat se může zaprvé náhrady újmy proti členu představenstva, dozorčí rady nebo správní rady. Domáhat se může také splnění případné povinnosti členů z předchozí věty plynoucí z dohody podle § 53 odst. 3 z. o. k., kterou je možné uzavřít mezi akciovou společností a osobou, která porušila péči řádného hospodáře a v důsledku toho společnosti vznikla újma. Domáhat se může také splacení emisního kursu proti akcionáři, jenž je v prodlení se splácením emisního kursu. V řízení o akcionářské žalobě kvalifikovaný akcionář zastupuje společnost.¹⁴¹ Kvalifikovaný akcionář může podat akcionářskou žalobu také na náhradu újmy proti vlivné osobě v případě, že ta akciové společnosti způsobí újmu. Pasivně legitimována v případě všech druhů akcionářských žalob je i osoba, která pozici člena představenstva, člena dozorčí rady, člena správní rady nebo vlivné osoby vykonávala v minulosti a dnes už pozici nevykonává, ale za jejího působení újma, kterou kvalifikovaný akcionář tvrdí, vznikla, nebo v pozici působila v době jednání, jehož důsledkem újma tvrzená kvalifikovaným akcionářem vznikla.¹⁴² Domoci se ale vyplacení dividendy pouze tímto způsobem nelze.¹⁴³

Mimo situace, které uvádí K. Hurychová, je ještě možné, aby byl menšinový akcionář ochráněn prostřednictvím zásady autonomie vůle, a to tak, že stanovy společnosti zakotvují existenci akcií s pevným podílem na zisku. Zákon o obchodních korporacích ve svém § 276 dovoluje spojit s akcií zvláštní práva. Sám mimo jiné stanoví, že mohou existovat akcie, se kterými je spojen pevný podíl na zisku.¹⁴⁴ U tohoto druhu akcií se podle § 348 odst. 3 z. o. k. nevyžaduje usnesení valné hromady o rozdělení podílu na zisku a dispozitivně je stanoveno, že tento pevný podíl na zisku je splatný do 3 měsíců od schválení účetní závěrky, ale stanovy mohou určit jinak. Pokud tedy menšinový akcionář takovým podílem disponuje, může předem zabránit situaci, kdy by se mohl dostat do dividendového hladovění. To proto, že mu je zisk vyplacen i přesto, že valná hromada o rozdělení podílu na zisku nerozhodla a vlastník této akcie má právo na stanovami určený podíl na zisku vždy, za předpokladu, že má společnost k dispozici zisk nebo jiné vlastní zdroje k rozdělení, v případě, že si akcionáři ve stanovách neurčí jinak.¹⁴⁵ I judikatura stanoví, že

¹⁴⁰ Tamtéž.

¹⁴¹ § 371 odst. 1 z. o. k.

¹⁴² § 372 z. o. k.

¹⁴³ HURYCHOVÁ, K., op. cit. pozn. 108, s. 210.

¹⁴⁴ § 161 odst. 3 z. o. k.

¹⁴⁵ ŠTENGLOVÁ, I. Komentář k § 348 z. o. k. In: ŠTENGLOVÁ, I., HAVEL, B., CILEČEK, F., KUHN, P., ŠUK, P. *Zákon o obchodních korporacích*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck. 2020. [online]. s. 696. marg. č. 9. [cit. 28. 12. 2022]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=nnptembsgbpwk5tlgmztc443cl4zdamjls144tax3qmyztioa#>.

pokud stanovy nestanoví jinak, vzniká právo na pevný podíl na zisku, za situace, že byl zisk v předchozím účetním období společností vytvořen, automaticky už k prvnímu dni následujícího účetního období.¹⁴⁶ Menšinový akcionář s pevným podílem na zisku se tak před dividendovým hladověním až vyhladověním může v tomto případě zachránit, neboť rozhodnutí většinového akcionáře na valné hromadě o (ne)rozdělení zisku a jeho výši se ho nedotkne a svého podílu na zisku se dočká i bez rozhodnutí valné hromady.

Kromě všech zde uvedených možností si akcionáři mohou do stanov společnosti také zakotvit v různých obměnách to, co EMCA zakotvuje ve svém článku 7.03 odst. 2, a to díky již zmíněné autonomii vůle, která je u nás zakotvena na ústavní úrovni.¹⁴⁷ Stanovy společnosti lze ale změnit pouze omezeně, a to tak, aby byly stále zachovány základní principy práva akciových společností.¹⁴⁸ Toto by stejně jako akcie s pevným podílem na zisku mělo sloužit jako prevence proti problému dividendového hladovění, jelikož je ale zahrnuta smluvní volnost, záleží, jak se zakladatelé akciové společnosti, případně již akcionáři, na znění stanov dohodnou.

2.1.4. Shrnutí a zhodnocení

Akcionáři se podle českého práva mohou efektivně bránit tzv. dividendovému (vy)hladovění za současného použití § 428 odst. 1 z. o. k. a § 212 odst. 2 obč. zák., jak bylo popsáno výše. Tímto postupem mohou dosáhnout vyplacení dividendy. Jedná se ale o poměrně komplikovanou cestu menšinového akcionáře za výplatou dividendy. Chránění mohou být také díky autonomii vůle, a v důsledku toho upravenými stanovami společnosti, které mohou akcionářům například přiznávat akcie s pevným podílem na zisku, ale zde se jedná spíše o ochranu *ex ante*.

Na základě předestřené úpravy v EMCA a zahraničních právních úprav, které ji inspirovaly, by mohla i česká právní úprava přebrat novou možnost obrany proti dividendovému (vy)hladovění za svou.

Argumentem pro zakotvení úpravy podle článku 7.03 odst. 2 EMCA by bylo poskytnutí další formy obrany menšinovým akcionářům proti dividendovému (vy)hladovění, která by vytvořila alternativu k nynější úpravě obrany menšinových akcionářů, kterým hrozí vy(hladovění). Určení výše podílu na základním kapitálu pro uplatnění tohoto práva by mohlo přispět k tomu, aby práva nebylo zneužíváno. Stejně tak ochrana věřitelů i omezení výše částky, která by mohla být

¹⁴⁶ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27.03.2019, sp. zn. 27 Cdo 3885/2017.

¹⁴⁷ Článek 1 odst. 2 a článek 2 odst. 4 Ústavy a také čl. 2 odst. 3 LZPS.

¹⁴⁸ SEDLÁČEK, J. *Smluvní volnost a její meze ve stanovách českých akciových společností – část I.* Právní prostor. 2018. [online]. [cit. 25.11.2022]. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/obchodni-pravo/smluvni-volnost-a-jeji-meze-ve-stanovach-ceskych-akciovych-spolecnosti>.

akcionářům na jejich žádost rozdělena a vyplacena, se jeví jako účelná zábrana před možným zneužitím tohoto práva nebo znemožněním fungování společnosti.

Argumentem proti zakotvení úpravy podle článku 7.03 odst. 2 EMCA může být obava z neefektivit daného ustanovení v případě nastavení nefunkčních výší hranic a částek. Pokud by například byla hranice podílu na zisku akcionářů, kteří poté mají toto právo, stejně jako v EMCA stanovena na 10 % podílu na základním kapitálu, situace by se samozřejmě lišila ve velké akciové společnosti, kde by dosažení tohoto podílu nebylo tak jednoduché jako ve společnosti malé.

Právem požadovat rozdělení dividend se zabývá i rozsáhlá studie o ochraně minoritních akcionářů z roku 2018¹⁴⁹, jejímž účelem je pomoci Evropské komisi a speciálně Generálnímu ředitelství pro spravedlnost a spotřebitele při posuzování politiky EU v oblasti ochrany menšinových akcionářů.¹⁵⁰ Tato studie obsahuje komplexní analýzu a posouzení právního rámce členských států EU a zabývá se různými kategoriemi práv menšinových akcionářů.¹⁵¹ Generální ředitelství pro spravedlnost a spotřebitele pověřilo advokátní kancelář TGS Baltic, aby tuto studii vypracovala.¹⁵² Studie byla zpracovávána od ledna 2017 do 2.10.2017.¹⁵³ Pro posouzení právních řádů členských států EU byly vytvořeny dotazníky, které vyplnili experti z každého z členských států EU, přičemž byl vždy zahrnut minimálně jeden expert z každého členského státu. Dále jako zdroje k přípravě této studie sloužily mimo jiné i literatura a rozhovory. Díky tomu mohlo být přistoupeno ke srovnání jednotlivých právních řádů členských států EU.¹⁵⁴

Podle této studie mělo právo požadovat rozdělení dividend pouze Finsko (stanoveno zákonem), Německo (stanoveno judikaturou), Irsko (pouze široká míra dispozitivit pro specifikování daného práva ve stanovách), Malta (lze určit pouze stanovami společnosti za splnění dalších podmínek), Polsko (zde pouze judikatorně stanoveno, že odmítnutí rozdělení dividend v případě, kdy je společnost v dobré finanční situaci, může představovat důvod pro napadení usnesení valné hromady kterýmkoliv akcionářem), Portugalsko (stanoveno zákonem), Španělsko

¹⁴⁹ BARTKUS, G., BELICKA, D., CIVILKA, M. a kol. Table [III.1.1]. Right to demand distribution of dividends. In. *Study on minority shareholders protection: final report*, Publications Office: 2018. [online]. s. 6782-6784. [cit. 25. 11. 2022]. Dostupné z: <https://op.europa.eu/cs/publication-detail/-/publication/1893f7b8-93a4-11e8-8bc1-01aa75ed71a1>.

¹⁵⁰ BARTKUS, G., BELICKA, D., CIVILKA, M. a kol. Purpose of the Study. In. *Study on minority shareholders protection: final report*, Publications Office: 2018. [online]. s. 17. [cit. 25. 11. 2022]. Dostupné z: <https://op.europa.eu/cs/publication-detail/-/publication/1893f7b8-93a4-11e8-8bc1-01aa75ed71a1>.

¹⁵¹ Tamtéž.

¹⁵² BARTKUS, G., BELICKA, D., CIVILKA, M. a kol. Introduction. In. *Study on minority shareholders protection: final report*, Publications Office: 2018. [online]. s. 15. [cit. 25. 11. 2022]. Dostupné z: <https://op.europa.eu/cs/publication-detail/-/publication/1893f7b8-93a4-11e8-8bc1-01aa75ed71a1>.

¹⁵³ Tamtéž.

¹⁵⁴ Tamtéž.

(pouze zvláštní právo opuštění společnosti z důvodu nerozdělení dividend) a Švédsko (stanoveno zákonem).¹⁵⁵

Studie o ochraně minoritních akcionářů podle získaných dat uvádí, že autonomní právo akcionáře požadovat dividendu je v členských státech spíše ojediněle stanoveno zákonem, a tak ve většině členských států mohou menšinoví akcionáři vykonávat pouze nepřímou kontrolu nad rozdělováním dividend například prostřednictvím svého hlasování na valné hromadě.¹⁵⁶ Dle studie lze toto právo akcionáře požadovat rozdělení dividendy za jeden z nejsilnějších možných mechanismů pro ochranu hospodářských práv akcionářů, studie ale uvádí i zápornou stránku, a to takovou, že toto právo by mohlo narušit schopnost společnosti udržitelně realizovat investice.¹⁵⁷

Závěrem lze shrnout, že toto právo je nástrojem, který má své klady i zápory, a záleží na okolnostech, co převáží. Domnívám se, že podle výše uvedeného, pokud by se české právo inspirovalo EMCA, právo na tzv. menšinovou dividendu podle článku 7.03 odst. 2 EMCA by mohlo být pro české právo obchodních společností, a menšinové akcionáře především, přínosem.

2.2. Právo menšinového akcionáře na zvláštního znalce

2.2.1. Právo menšinového akcionáře na zvláštního znalce¹⁵⁸ podle EMCA

Článek 11.32 odst. 1 EMCA stanoví, že akcionář nebo akcionáři společnosti mají právo podat návrh na jmenování zvláštního znalce, aby tento posoudil konkrétní činnost společnosti s cílem vypracovat zprávu o dopadech této činnosti na společnost a její akcionáře, jakož i o souladu této činnosti s právními předpisy a dobrými obchodními praktikami. Podle EMCA má návrh obligatorně obsahovat alespoň rozsah šetření a důvody pro jmenování zvláštního znalce. Toto právo tudíž náleží všem akcionářům, kteří splní podmínku obsahových náležitostí návrhu, nemusí tedy zastávat postavení akcionářů menšinových, ale může se jednat i o akcionáře většinové.¹⁵⁹

Právním náležitým pouze menšinovým akcionářům se tento institut podle 11.32 odst. 3 EMCA stává za předpokladu, že valná hromada odmítne jmenovat zvláštního znalce v souladu s požadavkem navrhovatele, případně navrhovatelů a poté se může menšina vlastníci podíl ve výši alespoň jedné desetiny všech akcií obrátit na soud, aby společnosti nařídil jmenovat zvláštního znalce v souladu s požadavkem tohoto akcionáře, případně akcionářů. Na žádost

¹⁵⁵ BARTKUS, G., BELICKA, D., CIVILKA, M. a kol., op. cit. pozn. 149.

¹⁵⁶ BARTKUS, G., BELICKA, D., CIVILKA, M. a kol. Right to demand distribution of dividends. In. *Study on minority shareholders protection: final report*, Publications Office: 2018. [online]. s. 30. [cit. 25. 11. 2022]. Dostupné z: <https://op.europa.eu/cs/publication-detail/-/publication/1893f7b8-93a4-11e8-8bc1-01aa75ed71a1>.

¹⁵⁷ Tamtéž.

¹⁵⁸ Pro účely této práce je *special examiner* podle ustanovení 11.32 EMCA přeložen jako zvláštní znalec.

¹⁵⁹ Článek 11.32 odst. 1 EMCA.

společnosti může soud změnit mandát zvláštního znalce s přihlédnutím k potřebě zabránit vážným škodám způsobeným společností a třetím osobám.¹⁶⁰

Dále je specifikováno, které osoby nemohou funkci zvláštního znalce vykonávat, a těmi jsou ty osoby, které poskytovaly společnosti nebo podnikatelskému seskupení, do které společnost patří, služby.¹⁶¹

Výstupem činnosti zvláštního znalce je zpráva o výsledku šetření, která je k dispozici akcionářům a je předložena na valné hromadě.¹⁶²

Zvláštní znalec disponuje právem na odměnu (čl. 11.32 odst. 5 EMCA). Tuto odměnu hradí zpravidla společnost, ustanovení je ale dispozitivní a stanovy mohou určit, že akcionář, případně akcionáři budou ti, kdo uhradí odměnu zvláštního znalce, pokud jeho zpráva neprokáže žádné podstatné porušení právních předpisů a standardů správy a řízení společnosti ze strany společnosti.¹⁶³

Jak stanoví komentář autorů EMCA k tomuto ustanovení, účelem institutu zvláštního znalce má být objasnění, zda existují důvody pro vznik odpovědnosti členů statutárního orgánu. Možnost požádat o zvláštního znalce lze rovněž považovat za doplněk práva společníka na informace. Tento institut byl podle tvůrců EMCA inspirován stejným institutem, který zná například francouzské právo nebo právo severských zemí.¹⁶⁴ Na základě tohoto odkazu v EMCA v dalších podkapitolách podrobně popíší úpravu zvláštního znalce v těchto zemích.¹⁶⁵

2.2.2. Vybrané zahraniční právní úpravy, které inspirovaly EMCA

2.2.2.1. Dánská právní úprava

Podle ustanovení 150 odst. 1 dánského zákona o obchodních společnostech může každý akcionář na řádné valné hromadě nebo na valné hromadě, na jejíž pořad jednání jsou tyto otázky zařazeny, podat návrh na přezkoumání vzniku společnosti, konkrétní záležitosti týkající se správy společnosti nebo určité účetní závěrky. Pokud je návrh přijat prostou většinou hlasů, musí valná hromada zvolit jednoho nebo více zvláštních znalců.

Podle § 150 odst. 2 dánského zákona o obchodních společnostech, pokud není návrh přijat valnou hromadou, ale akcionáři vlastníci podíl ve výši 25 % na základním kapitálu hlasují pro návrh, může kterýkoliv akcionář nejpozději do čtyř týdnů po konání valné hromady požádat

¹⁶⁰ Článek 11.32 odst. 3 EMCA.

¹⁶¹ Článek 11.32 odst. 2 EMCA.

¹⁶² Článek 11.32 odst. 4 EMCA.

¹⁶³ Článek 11.32 odst. 5 EMCA.

¹⁶⁴ KRÜGER ANDERSEN, P. a kol., op. cit. pozn. 6, s. 263.

¹⁶⁵ Tamtéž.

o jmenování zvláštních znalců soudem příslušným podle místa sídla společnosti. Tento soud musí poskytnout vedení společnosti a případnému znalci zvolenému valnou hromadou k provedení kontroly účetní závěrky společnosti a případně osobě, jejíž záležitosti jsou předmětem prověření, právo vyjádřit se před vynesáním soudního rozhodnutí. Žádosti bude vyhověno, pouze pokud ji soud shledá opodstatněnou. Soud také určí počet zvláštních znalců. Proti rozhodnutí soudu lze podat odvolání.¹⁶⁶

Dánský zákon o obchodních společnostech odkazuje ve věci nezávislosti zvláštních znalců na dánský zákon o registrovaných a státem pověřených účetních a jeho ustanovení 24, které se použije přiměřeně.¹⁶⁷ Pokud ustanovení 24 dánského zákona o registrovaných a státem pověřených účetních chceme použít ve světle ustanovení 150 dánského zákona o obchodních společnostech, stanoví, že zvláštní znalec musí být nezávislý na společnosti, které se prověřování týká, a nesmí se podílet na rozhodování ve společnosti a hlouběji definuje, kdy zvláštní znalec nezávislý není a další podmínky, které musí pro tuto funkci splňovat.¹⁶⁸

Zvláštní znalec podle dánské právní úpravy může podle § 151 dánského zákona o obchodních společnostech po statutárním orgánu společnosti požadovat veškeré informace, jež považuje za důležité pro posouzení společnosti, a pokud je daná společnost mateřskou společností, k posouzení její skupiny, tak jak je definována v dánském zákoně o účetních závěrkách. To platí i pro statutární orgán dánské společnosti, která je dceřinou společností ve skupině definované zákonem o účetních závěrkách.¹⁶⁹

Zvláštní znalci podle dánského práva musí valné hromadě předložit písemnou zprávu a mají nárok na odměnu za svou činnost, a to od společnosti; jen v případě, kdy byli zvláštní znalci jmenováni soudem, určí jejich odměnu soud.¹⁷⁰

K nahlédnutí akcionářům musí být zpráva vypracovaná zvláštními znalci zpřístupněna nejpozději osm dnů přede dnem konání valné hromady.¹⁷¹

2.2.2.2. Finská právní úprava

Ve Finsku stanoví podmínky existence zvláštního znalce kapitola 7. nazvaná „*Audit a speciální audit*“ a specifičtěji její ustanovení 7. nazvané „*Narizení speciálního auditu*“ finského zákona o obchodních společnostech. To stanoví, že akcionář se může obrátit na regionální

¹⁶⁶ Dánsko. § 150 odst. 2 dánského zákona o obchodních společnostech.

¹⁶⁷ Dánsko. § 150 odst. 3 dánského zákona o obchodních společnostech.

¹⁶⁸ Dánsko. § 24 dánského zákona o registrovaných a státem pověřených účetních. Tento zákon je dostupný z: <https://www.retsinformation.dk/eli/ta/2022/1219>.

¹⁶⁹ Dánsko. § 151 dánského zákona o obchodních společnostech.

¹⁷⁰ Dánsko. § 152 odst. 1 dánského zákona o obchodních společnostech.

¹⁷¹ Dánsko. § 152 odst. 2 dánského zákona o obchodních společnostech.

agenturu pro státní správu¹⁷² v místě sídla společnosti, aby byl nařízen speciální audit správy a řízení společnosti za určité minulé období nebo za určitá opatření či okolnosti. Předpokladem vydání takového nařízení je, že se návrhem zabývala valná hromada a že nezískal žádnou podporu uvedenou ve druhém odstavci tohoto ustanovení. Lhůta pro podání žádosti je jeden rok od konání valné hromady.¹⁷³

Odstavec druhý stanoví, že návrh na provedení speciálního auditu se podává na řádné valné hromadě nebo na valné hromadě, na které má být záležitost podle oznámení projednána. Žádost může být podána, pokud ji podpoří akcionáři, kteří vlastní alespoň jednu desetinu všech akcií nebo alespoň jednu třetinu akcií zastoupených na valné hromadě. Ve veřejných společnostech s několika druhy akcií může být žádost podána, pokud ji podpoří akcionáři vlastníci alespoň jednu desetinu podílu na základním kapitálu jednoho druhu akcií nebo akcionáři vlastníci alespoň jednu třetinu podílu na základním kapitálu spadající do jednoho druhu akcií zastoupené na valné hromadě.¹⁷⁴

Regionální agentura pro státní správu obdrží prohlášení od statutárního orgánu společnosti a v případě, že se speciální audit má podle žádosti týkat opatření provedených určitou osobou, od této osoby. Žádosti se vyhová, pokud existují závažné důvody pro speciální audit. Regionální agentura pro státní správu může určit jednoho nebo více zvláštních znalců. Nařízení speciálního auditu může být vykonáno bez ohledu na případné odvolání.¹⁷⁵

Podle § 8 finského zákona o obchodních společnostech je zvláštním znalcem fyzická osoba nebo auditorská společnost. Zvláštní znalec musí mít finanční a právní znalosti a zkušenosti, které jsou s ohledem na povahu a rozsah auditorské zakázky nezbytné pro její provedení. Ustanovení § 8 finského zákona o obchodních společnostech dále stanoví, která další ustanovení se přiměřeně vztahují i na zvláštního znalce.¹⁷⁶

Ustanovení § 9 finského zákona o obchodních společnostech pojednává o zprávě zvláštního znalce. Ta se předkládá valné hromadě a k dispozici akcionářům v sídle společnosti nebo na internetových stránkách společnosti musí být nejméně týden před konáním valné hromady. Zpráva musí být také neprodleně zaslána akcionářům, kteří o to požádají, a musí být k dispozici na valné hromadě.¹⁷⁷

¹⁷² Jedná se o odvolací orgán ve věcech zvlášť stanovených v právních předpisech Finska. V originále: Aluehallintovirasto, oficiální překlad v anglickém jazyce: „Regional State Administrative Agency“ srov.: <https://avi.fi/en/services/individuals/challenging-decisions>.

¹⁷³ Finsko. § 7 odst. 1 finského zákona o obchodních společnostech.

¹⁷⁴ Finsko. § 7 odst. 2 finského zákona o obchodních společnostech.

¹⁷⁵ Finsko. § 7 odst. 3 finského zákona o obchodních společnostech.

¹⁷⁶ Finsko. § 8 finského zákona o obchodních společnostech.

¹⁷⁷ Finsko. § 9 finského zákona o obchodních společnostech.

Konečně ustanovení § 10 finského zákona o obchodních společnostech řeší problematiku odměny a dalších nákladů zvláštního znalce. Opravňuje zvláštního znalce k odměně od společnosti. Společnost je rovněž povinna k úhradě veškerých dalších nákladů vzniklých v souvislosti se zvláštním auditem. Ze zvláštních důvodů je možné, aby soud uložil akcionáři, který o zvláštní šetření požádal, aby společnosti uhradil celé nebo část jejích nákladů.¹⁷⁸

2.2.2.3. Švédská právní úprava

Švédský zákon o obchodních společnostech v kapitole 10. ustanoveních 21.-28. ve znění od 1.1.2021¹⁷⁹ stanoví, že akcionář může podat žádost Švédskému úřadu pro registraci společností¹⁸⁰, aby jmenoval zvláštního znalce a ten přezkoumal hospodaření a účetnictví společnosti nebo dceřiné společnosti za určité období v minulosti nebo aby přezkoumal určitá opatření nebo okolnosti ve společnosti nebo dceřiné společnosti. Přezkum se může týkat období do dne, kdy Švédský úřad pro registraci společností žádost obdržel. V případě dceřiné společnosti se přezkum může týkat pouze okolností, které jsou relevantní pro mateřskou společnost.¹⁸¹

Žádost mohou podat vlastníci alespoň jedné desetiny všech akcií společnosti, ale také jakýkoliv akcionář, pokud jsou splněny kumulativně dvě podmínky, a to, že byl návrh na jmenování zvláštního znalce projednán na valné hromadě (řádné nebo na té, kde se má daná záležitost projednat v souladu s oznámením o svolání valné hromady) a hlasovali pro něj vlastníci alespoň jedné desetiny všech akcií společnosti nebo alespoň jedné třetiny akcií zastoupených na valné hromadě.¹⁸²

Švédský zákon o obchodních společnostech dále stanoví, že v žádosti o zvláštní přezkum podané Švédskému úřadu pro registraci společností se uvede, co má být přezkoumáno a jakého období se přezkum týká. Totéž platí i pro návrh na jmenování zvláštního znalce projednaný na valné hromadě. Před jmenováním zvláštního znalce poskytne Švédský úřad pro registraci společností představenstvu společnosti možnost vyjádřit své stanovisko.¹⁸³

Osoba jmenovaná zvláštním znalcem musí být nezávislá na společnících a společnosti a musí být pro tento úkol vhodná i jinak. Na zvláštního znalce se vztahují i další ustanovení kapitoly 9. a 10. švédského zákona o obchodních společnostech, která se aplikují i na zvláštního

¹⁷⁸ Finsko. § 10 finského zákona o obchodních společnostech.

¹⁷⁹ LOHMANDER, C. *New regulations on minority shareholder protection in companies and economic associations*. 2020. [online]. [cit. 11. 12. 2022]. Dostupné z: https://www.kilpatricktownsend.se/en/new-regulations-minority-shareholder-protection-companies-economic-associations/#_ftnref1.

¹⁸⁰ V originále: „*Bolagsverket*“.

¹⁸¹ Švédsko. Kapitola 10 § 21 švédského zákona o obchodních společnostech.

¹⁸² Švédsko. Kapitola 10 § 22 švédského zákona o obchodních společnostech.

¹⁸³ Švédsko. Kapitola 10 § 23 švédského zákona o obchodních společnostech.

znalce. Jsou jimi ustanovení týkající se poskytování informací, o důvodech pro vyloučení, střetu zájmů, účasti na valné hromadě, zveřejňování informací, a ustanovení o registrovaných auditorských společnostech.¹⁸⁴

Zvláštní znalec má mimo to i povinnost mlčenlivosti, což znamená, že nesmí neoprávněně sdělovat jednotlivým společníkům nebo třetím osobám informace týkající se záležitostí společnosti nebo dceřiné společnosti, o nichž se dozví při výkonu své funkce, pokud by to mohlo společnosti nebo dceřiné společnosti přivodit újmu.¹⁸⁵

Zvláštní znalec vydává o svém šetření zprávu, kterou zpřístupní a zašle akcionářům tak, že statutární orgán ji nebo její kopii zpřístupní na dobu ne méně než dvou týdnů před konáním řádné valné hromady. Kopie dokumentů musí být neprodleně a bezplatně poslány akcionářům, kteří o to požádají a sdělí svoji adresu.¹⁸⁶ Pro akciové společnosti, jejichž akcie jsou přijaté k obchodování na regulovaném trhu nebo na rovnocenném trhu mimo Evropský hospodářský prostor je představenstvo povinno uchovávat zprávu nebo její kopii, které jsou u společnosti k dispozici pro akcionáře po dobu nejméně tří týdnů bezprostředně před konáním výroční valné hromady a zpráva musí být k dispozici na webových stránkách společnosti po dobu nejméně tří týdnů včetně před dnem konání řádné valné hromady.¹⁸⁷ Zpráva se pak předloží na valné hromadě. I osoby, které v době vydání zprávy již nejsou akcionáři, ale byly buď uvedeny v seznamu hlasujících připraveném pro valnou hromadu, na níž se řešila otázka jmenování zvláštního znalce, anebo požádaly Švédský úřad pro registraci společností o jmenování zvláštního znalce, mají stejné právo seznámit se se zprávou zvláštního znalce jako mají ostatní akcionáři společnosti.¹⁸⁸

Odměnu pro zvláštního znalce vyplácí společnost. Pokud o to zvláštní znalec požádá, musí společnost poskytnout jistotu pro vyplacení odměny.¹⁸⁹

Závěrem švédský zákon o obchodních společnostech stanoví, že pro případ, že by některá část zvláštního šetření byla zjevně nadbytečná a akcionář, který požádal Švédský úřad pro registraci společností o jmenování zvláštního znalce, to věděl nebo vědět měl, uhradí tento akcionář společnosti náklady za tuto nadbytečnou část. Pokud je takovýchto akcionářů více, odpovídají za náklady solidárně. Pokud je zvláštní znalec názoru, že jeden nebo více akcionářů je povinných k náhradě nákladů na základě předchozí věty, uvede to ve své zprávě.¹⁹⁰

¹⁸⁴ Švédsko. Kapitola 10 § 24 švédského zákona o obchodních společnostech.

¹⁸⁵ Švédsko. Kapitola 10 § 25 švédského zákona o obchodních společnostech.

¹⁸⁶ Švédsko. Kapitola 7 § 25 švédského zákona o obchodních společnostech.

¹⁸⁷ Švédsko. Kapitola 7 § 56b švédského zákona o obchodních společnostech.

¹⁸⁸ Švédsko. Kapitola 10 § 26 švédského zákona o obchodních společnostech.

¹⁸⁹ Švédsko. Kapitola 10 § 27 švédského zákona o obchodních společnostech.

¹⁹⁰ Švédsko. Kapitola 10 § 28 švédského zákona o obchodních společnostech.

2.2.2.4. Francouzská právní úprava

Podle článku L225-231 francouzského obchodního zákoníku sdružení, které splňuje podmínky stanovené v článku L22-10-44 francouzského obchodního zákoníku, jakož i jeden nebo více akcionářů, kteří představují alespoň 5 % základního kapitálu, ať už jednotlivě nebo sdružením v jakékoliv formě, mohou předsedovi představenstva nebo správní radě písemně položit otázky týkající se jedné nebo více operací statutárního orgánu společnosti a případně společností, které je ovládají ve smyslu článku L233-3 francouzského obchodního zákoníku. V tomto druhém případě je třeba posoudit žádost o zodpovězení otázek s ohledem na zájem podnikatelského seskupení. Odpověď musí být sdělena statutárním auditorům¹⁹¹, pokud existují.¹⁹²

Pokud akcionáři nedostanou odpověď do jednoho měsíce nebo není-li odpověď uspokojivá, mohou požádat o jmenování jednoho nebo více zvláštních znalců, kteří předloží zprávu o jedné nebo více činnostech statutárního orgánu.¹⁹³

Státní zástupce a rada zaměstnanců¹⁹⁴ mohou ve zkráceném řízení rovněž požádat o jmenování jednoho nebo více znalců, kteří předloží zprávu o jedné nebo více činnostech statutárního orgánu.¹⁹⁵

Pokud je žádosti vyhověno, soud ve svém rozhodnutí určí rozsah pravomocí zvláštního znalce a v rozhodnutí může určit, aby společnost uhradila odměnu a další náklady zvláštního znalce.¹⁹⁶

Francouzský obchodní zákoník také stanovuje, že vypracovaná zpráva zvláštního znalce se poté zasílá státnímu zástupci, radě zaměstnanců, auditorovi a případně představenstvu nebo správní radě a dozorčí radě. Tuto zprávu je nutné přiložit ke zprávě vypracované statutárními auditory, pokud existují, s ohledem na další valnou hromadu a musí být publikován stejným způsobem.¹⁹⁷

2.2.2.5. Shrnutí vybraných zahraničních právních úprav

Požádat o jmenování zvláštního znalce menšinovými akcionáři je podle výše zmíněných zahraničních úprav možné, až po splnění určitých podmínek. Těmi zásadními jsou mimo jiné:

¹⁹¹ V originále: „*Des commissaires aux comptes*“.

¹⁹² Francie. Článek L225.231 odst. 1 francouzského obchodního zákoníku. Tento zákon je dostupný z: https://www.legifrance.gouv.fr/codes/section_lc/LEGITEXT000005634379/LEGISCTA000006161275/?anchor=LEGIARTI000042339828#LEGIARTI000042339828.

¹⁹³ Francie. Článek L225.231 odst. 2 francouzského obchodního zákoníku.

¹⁹⁴ V originále: „*Le ministère public et le comité d'entreprise*“.

¹⁹⁵ Francie. Článek L225.231 odst. 3 francouzského obchodního zákoníku.

¹⁹⁶ Francie. Článek L225.231 odst. 4 francouzského obchodního zákoníku.

¹⁹⁷ Francie. Článek L225.231 odst. 5 francouzského obchodního zákoníku.

- 1) nutnost dosažení určitého podílu na základním kapitálu společnosti. Dánský zákon o obchodních společnostech dává menšině, která ve společnosti vlastní podíl alespoň 25 %, právo požádat o jmenování zvláštního znalce. Finský a švédský zákon o obchodních společnostech dává stejné právo menšině, která ve společnosti vlastní podíl ve výši alespoň 10 %. Ve Francii musí menšina dosáhnout 5% hranice, aby jí toto právo bylo přiznáno. Skupina EMCA zvolila hranici 10 %, neboť podle jejích autorů zejména ve velkých společnostech činí příliš vysoká hranice toto právo spíše bezcenným.¹⁹⁸ S tímto se dá souhlasit v tom směru, že vyšší hranice znamená potřebu vyššího počtu akcionářů k jejímu dosažení a ve velkých společnostech může být těchto akcionářů opravdu velké množství, což by mohlo použití tohoto práva i prakticky vyloučit;
- 2) žádost o jmenování zvláštního znalce po splnění určitých podmínek podává menšina soudu (v případě Dánska, Francie) nebo speciálnímu orgánu (v případě Finska je to regionální agentura pro státní správu, v případě Švédska to má na starost Švédský úřad pro registraci společností);
- 3) žádost se vždy musí týkat konkrétní činnosti statutárního orgánu společnosti;
- 4) existence určitých požadavků na to, jaká má osoba zvláštního znalce být. Podle finského práva musí mít právní i finanční znalosti a zkušenosti nezbytné pro výkon této funkce, podle švédského i dánského práva musí být zvláštní znalec výslovně mimo jiné nezávislý na společnosti;
- 5) vybrané zahraniční úpravy řeší také právo na odměnu znalce a náhradu nákladů, které většinou zásadně přisuzují společnosti, například v případě Švédska ale může být část nákladů za splnění speciálních podmínek hrazena akcionářem-žadatelem;
- 6) ve vybraných zahraničních úpravách je také řešeno, do kdy a jakým způsobem mají být o výsledku šetření zvláštního znalce informováni akcionáři, popřípadě i další osoby.

Podle již výše zmíněné studie o ochraně minoritních akcionářů z roku 2018 mělo 13 států Evropské unie zvláštního znalce k posouzení, zda byla porušena práva menšinových akcionářů. Ve všech z těchto 13 států existovala určitá hranice, kdy se mohli menšinoví akcionáři domáhat

¹⁹⁸ KRÜGER ANDERSEN, P. a kol., op. cit. pozn. 6, s. 263.

jmenování tohoto zvláštního znalce.¹⁹⁹ Mezi tyto státy patřilo Rakousko, Belgie, Chorvatsko, Kypr, Finsko, Francie, Německo, Řecko, Lotyšsko, Polsko, Rumunsko, Slovinsko, Švédsko.²⁰⁰

2.2.3. Současná česká právní úprava a její zhodnocení

Český právní řád institut zvláštního znalce, který byl nastíněn výše podle EMCA, nezná a ani doktrína se touto otázkou ještě nezabývala. V české právní úpravě ale existují instituty tomuto podobné, s obdobným účelem. Takovými instituty jsou přezkoumáním činnosti statutárního orgánu menšinovými akcionáři a přezkoumání nezávislou externí osobou. Tyto rozeberu podrobněji v následující části a zhodnotím, zda by takový institut, jako ho nastoluje EMCA, byl vhodný i v českém právním řádu.

2.2.3.1. Přezkoumání výkonu působnosti představenstva podle § 370 z. o. k.

Menšinová akcionáři mají pouze omezenou možnost ovlivňovat chod a operace společnosti, neboť je pro ně těžší nebo nemožné dostat své zástupce do orgánů společnosti, pokud nebereme v potaz kumulativní hlasování.²⁰¹ V důsledku svého nezastoupení pak absentuje i dostatek informací o případných pochybeních a nesrovnalostech uvnitř společnosti.²⁰²

V českém právním řádu nenalezneme přezkoumání znalcem jako nezávislou osobou, která by byla jmenována na návrh menšinových akcionářů k přezkoumání jednotlivých činností statutárního orgánu společnosti. Naše úprava ale disponuje institutem, který, stejně jako zvláštní znalec podle EMCA, slouží k přezkoumání činnosti statutárního orgánu, a tento je uveden v § 370 z. o. k.²⁰³ Podle tohoto ustanovení může kvalifikovaný akcionář požadovat přezkoumání výkonu působnosti představenstva dozorčí radou. Žádost kvalifikovaného akcionáře musí specifikovat konkrétní činnosti, které mají být předmětem přezkoumání.²⁰⁴ Výstup dozorčí rady s výsledky přezkoumání pro žadatele musí být písemný, pro žádost samotnou ale zákon žádné

¹⁹⁹ BARTKUS, G., BELICKA, D., CIVILKA, M. a kol. The right to appoint special auditors or investigators to evaluate whether minority shareholder rights have been infringed. In: *Study on minority shareholders protection: final report*, Publications Office: 2018. [online]. s. 183. [30. 11. 2022]. Dostupné z: <https://op.europa.eu/cs/publication-detail/-/publication/1893f7b8-93a4-11e8-8bc1-01aa75ed71a1>.

²⁰⁰ BARTKUS, G., BELICKA, D., CIVILKA, M. a kol. [III.58.1]. Right to appoint special auditors or investigators to evaluate whether minority shareholder rights have been infringed. In: *Study on minority shareholders protection: final report*, Publications Office: 2018. [online]. s. 7319-7322. [30. 11. 2022]. Dostupné z: <https://op.europa.eu/cs/publication-detail/-/publication/1893f7b8-93a4-11e8-8bc1-01aa75ed71a1>.

²⁰¹ FILIP, V., LASÁK, J. Komentář k § 370 z. o. k. In: LASÁK, J., DĚDIČ, J., POKORNÁ, J., ČÁP, Z. a kol. *Zákon o obchodních korporacích: Komentář*. Praha: Systém ASPI. Wolters Kluwer, 2021 [online]. [cit. 09. 11. 2022]. Dostupné z: https://www.aspi.cz/products/lawText/13/32968/1/2#pa_370.

²⁰² Tamtéž.

²⁰³ Tamtéž.

²⁰⁴ ŠTENGLIOVÁ, I. Komentář k § 370 z. o. k. In: ŠTENGLIOVÁ, I., HAVEL, B., CILEČEK, F., KUHN, P., ŠUK, P. *Zákon o obchodních korporacích*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck. 2020. [online]. s. 731. marg. č. 1. [cit. 10. 11. 2022]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=nnptembsgbpwk5tlgmzc443cl4zdamjls44tax3qmyztoma#>.

formální požadavky nestanoví. Pokud ale žádost nebude v písemné formě, ztíží to důkazní břemeno žadatele.²⁰⁵ Pro případ porušení povinnosti přezkumu dozorčí radou, neupravuje zákon výslovně sankce. Možnými způsoby postihu jsou podle komentářové literatury (a) vznik povinnosti k náhradě škody, která vznikla společnosti jako důsledek porušení této povinnosti, ale také (b) trestněprávní odpovědnost.²⁰⁶ Kvalifikovanému akcionáři ale nepřisluší obrátit se na soud za účelem, aby dozorčí rada provedla přezkoumání výkonu působnosti statutárního orgánu. Dozorčí rada má povinnost přezkoumat výkon působnosti statutárního orgánu bez zbytečného odkladu po doručení žádosti a do dvou měsíců od doručení žádosti předložit písemnou zprávu žadateli.²⁰⁷

2.2.3.2. Znalec k přezkumu zprávy o vztazích podle § 85 a následujících z. o. k.

Institut, který se zvláštnímu znalci podle ustanovení 11.32 EMCA blíží, je institut znalce pro případy přezkumu zprávy o vztazích v podnikatelských seskupeních podle ustanovení § 85 a následujících z. o. k. Zprávu o vztazích zpracovává statutární orgán ovládané osoby.²⁰⁸ Jedná se o podobné právo přezkumu obchodních operací a prošetření souvisejících rozhodnutí, jakým je právo přezkumu výkonu působnosti představenstva podle § 370 z. o. k. popsané podrobněji v předchozím článku této práce.

Podle ustanovení § 85 z. o. k. je pro účely akciové společnosti každý kvalifikovaný akcionář ovládané osoby oprávněn navrhnout soudu, aby pro přezkum zprávy o vztazích jmenoval znalce, ale to jen v případě vážných důvodů. Literatura uvádí, že mezi tyto vážné důvody patří zejména situace, kdy je zpráva o vztazích nepravdivá (pro rozpor informací obsažených ve zprávě s jinými skutečnostmi uvedenými ve zprávě nebo dostupnými kupříkladu z veřejných zdrojů), nepřezkoumatelná (při nedodržení formálních požadavků) nebo neúplná (některé informace ve zprávě o vztazích chybí).^{209:210} Novelou zákona o obchodních korporacích, která je účinná od 1.1.2021, došlo ke zpřísnění formálních požadavků právě o již zmiňovaný vážný důvod. Dřívější podmínka domněnky žadatele o neřádnosti vyhotovení zprávy o vztazích už v současnosti neobstojí a i za minulé úpravy tento závěr, který je nyní zákonem o obchodních korporacích

²⁰⁵ Tamtéž, s. 731. marg. č. 2.

²⁰⁶ Tamtéž, s. 731. marg. č. 4.

²⁰⁷ FILIP, V., LASÁK, J., op. cit. pozn. 201.

²⁰⁸ § 82 z. o. k.

²⁰⁹ HAVEL, B. Komentář k § 85 z. o. k. In: ŠTENGLOVÁ, I., HAVEL, B. CILEČEK, F., KUHN, P., ŠUK, P. *Zákon o obchodních korporacích*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck. 2020. [online] s. 274. marg. č. 2. [cit. 10. 11. 2022]. Dostupné z: <https://www-beck-online-cz.ezproxy.is.cuni.cz/bo/document-view.seam?documentId=nnptembsgbpwk5tlgmzc443cl4zdamj44tax3qmy4dk#>.

²¹⁰ DOLEŽIL, T. Komentář k § 85 z. o. k. In: LASÁK, J., DĚDIČ, J., POKORNÁ, J., ČÁP, Z. a kol. *Zákon o obchodních korporacích: Komentář*. Praha: Systém ASPI. Wolters Kluwer, 2021 [online]. [cit. 29. 10. 2022]. Dostupné z: https://www.aspi.cz/products/lawText/13/32968/1/2#pa_85.

postaven najisto, nejen judikatura dovozovala.²¹¹ Zákon uvádí i další formy přezkumu zprávy o vztazích, a to jakýmkoliv společníkem ovládané osoby za situace, kdy podle zprávy o vztazích vznikla za dané účetní období újma, která nebyla ani nebude nahrazena či vyrovnána (§ 88 odst. 1 z. o. k.), přezkum jakýmkoliv společníkem ovládané osoby v případě, že zpráva kontrolního orgánu obsahuje materiální výhrady ke zprávě o vztazích (§ 88 odst. 2 z. o. k.) a také přezkum jakýmkoliv společníkem ovládané osoby v případě, že zpráva auditora obsahuje jakékoliv výhrady ke zprávě o vztazích (§ 88 odst. 3 z. o. k.).²¹²

Tento institut podporuje transparentnost vztahů v podnikatelských seskupeních a má sloužit k posílení informovanosti vybraných společníků ovládaných společností, kterým se mají blíže dozvědět o způsobu řízení společnosti, o jejím stavu i o tom, jaký vliv má na společnost ovládání.²¹³ Znalec přezkoumává především to, zda zpráva o vztazích splňuje podmínky stanovené v § 82 z. o. k.²¹⁴

Znalcem podle tohoto ustanovení může být pouze znalec, který je zapsaný v seznamu znalců a oprávněn ke zpravování posudku podle zákona č. 254/2019 Sb., o znalcích, znaleckých kancelářích a znaleckých ústavech a podle vyhlášky Ministerstva spravedlnosti č. 503/2020 Sb., o výkonu znalecké činnosti.²¹⁵

Už z tohoto je patrné, že je možné navrhnout a potažmo jmenovat znalce pouze jednoho. Existuje také prekluzivní lhůta, kdy lze právo návrhu znalce uplatnit pouze do jednoho roku ode dne, kdy se akcionář o obsahu zprávy o vztazích dozvěděl nebo dozvědět mohl.²¹⁶ Znalec musí být mimo jiné nezávislý a nestranný.²¹⁷

Soud ale není povinen jmenovat znalce, kterého navrhuje kvalifikovaný akcionář.²¹⁸

Znalci náleží za zpracování znaleckého posudku podle § 87 z. o. k. odměna, kterou hradí ovládaná osoba a účelně vynaložené náklady spojené s vypracováním znaleckého posudku. Znalcova odměna se určí třístrannou dohodou mezi navrhovatelem, ovládanou osobou a znalcem, a v případě, že se nedohodnou, určí výši odměny na návrh navrhovatele, ovládané osoby nebo znalce, soud, který znalce jmenoval. Jedině v případě, že návrh na vypracování zprávy o vztazích

²¹¹ Tamtéž. Shodně také Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28.02.2018, sp. zn. 27 Cdo 192/2018 a také ČECH, P., ŠUK, P. *Právo obchodních společností: v praxi a pro praxi (nejen soudní)*. Vydání I. Praha: BOVA POLYGON, 2016, s. 217.

²¹² DOLEŽIL, T., op. cit. pozn. 210.

²¹³ Tamtéž.

²¹⁴ Tamtéž.

²¹⁵ Tamtéž.

²¹⁶ HAVEL, B., op. cit. pozn. 209, s. 274. marg. č. 5.

²¹⁷ DOLEŽIL, T., op. cit. pozn. 210.

²¹⁸ DOLEŽIL, T. Komentář k § 86 z. o. k. In. LASÁK, J., DĚDIČ, J., POKORNÁ, J., ČÁP, Z. a kol. *Zákon o obchodních korporacích: Komentář*. Praha: Systém ASPI. Wolters Kluwer, 2021. [online]. [cit. 29. 10. 2022]. Dostupné z: https://www.aspi.cz/products/lawText/13/32968/1/2#pa_86.

byl zjevně zneužívající, odměnu znalce i náklady, které má znalec spojené s vypracováním znaleckého posudku a jsou účelně vynaložené, hradí navrhovatel.²¹⁹ Zjevně zneužívající návrh není zákonem o obchodních korporacích definován, ale jeho výklad lze učinit v souvislosti s § 8 obč. zák., kdy toto zneužití není výkonem práva a neposkytuje se mu žádná právní ochrana.²²⁰

Tento přezkum je tedy prováděn znalcem, který je soudem jmenovaný, a proto je možno považovat tuto formu přezkumu jako více ochrannou pro menšinového akcionáře, neboť zaručuje větší míru nezávislosti přezkoumávající osoby než výše popsany přezkum výkonu působnosti představenstva podle § 370 z. o. k.²²¹ Cílem tohoto institutu je především ochránit akcionáře před možnými nevýhodnými odlivy peněžních prostředků v rámci podnikatelského seskupení právě na úkor menšinových akcionářů.²²²

2.2.4. Shrnutí a zhodnocení

Na úrovni členských států Evropské unie existují dva druhy kontroly statutárního orgánu společnosti, a to kontrola vnitřní a kontrola vnější. Vnitřní kontrola zahrnuje kontrolu z vnitřku společnosti, jinak řečeno takovými orgány společnosti jako je například výbor pro audit nebo dozorcí rada. Vnější kontrola je kontrolou prováděnou externisty, například profesionály jmenovanými soudem na žádost akcionářů nebo správními orgány.²²³

EMCA se ve svém ustanovení 11.32 zabývá kontrolou vnější, a to v restriktivním slova smyslu, neboť se zaměřuje pouze na kontrolu určité činnosti statutárního orgánu.²²⁴

V českém právu můžeme za obdobný institut zvláštnímu znalci podle ustanovení 11.32 EMCA označit znalce pro přezkum zprávy o vztazích, kde se stejně jako v uvedeném ustanovení EMCA jedná o kontrolu externí, ale rozdílem je, že je znalec v tomto případě podle českého práva oprávněn provádět pouze kontrolu zprávy o vztazích, a ne žádných dalších jiných činností statutárního orgánu. Jeho působnost je v tomto tedy značně omezena.

Dalším podobným institutem, který zná české právo, je přezkum výkonu působnosti představenstva. Jelikož tento přezkum provádí dozorcí rada, jedná se o kontrolu vnitřní. Dalším rozdílem oproti EMCA je, že jde o přezkum výkonu působnosti představenstva, to znamená, že se

²¹⁹ HAVEL, B. Komentář k § 87 z. o. k. In: ŠTENGLOVÁ, I., HAVEL, B., CILEČEK, F., KUHN, P., ŠUK, P. *Zákon o obchodních korporacích*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck. 2020. [online]. s. 276. marg. č. 1. [cit. 09. 11. 2022]. Dostupné z: <https://www-beck-online-cz.ezproxy.is.cuni.cz/bo/document-view.seam?documentId=nnptembsgbpwk5tlgmzc443cl4zdamjsl44tax3qmy4do>.

²²⁰ DOLEŽIL, T. Komentář k § 87 z. o. k. In: LASÁK, J., DĚDIČ, J., POKORNÁ, J., ČÁP, Z. a kol. *Zákon o obchodních korporacích: Komentář*. Praha: Systém ASPI. Wolters Kluwer, 2021 [online]. [cit. 29. 10. 2022]. Dostupné z: https://www.aspi.cz/products/lawText/13/32968/1/2#pa_87.

²²¹ FILIP, V., LASÁK, J., op. cit. pozn. 201.

²²² Tamtéž.

²²³ VICARI, A. *European Company Law*. Berlin, Boston: De Gruyter, 2021, s. 92.

²²⁴ Tamtéž, s. 98.

ustanovení zabývá pouze situací, kdy se jedná o akciovou společnost s dualistickým systémem uspořádání. V monisticky organizované akciové společnosti, kde představenstvo není a místo něj je statutárním orgánem správní rada, tam kvalifikovaný akcionář právo k přezkumu činnosti této správní rady nemá.²²⁵ Naopak stejné s institutem představeným v EMCA je to, že se může jednat o přezkum různorodých záležitostí spočívajících v činnosti představenstva, navrhovatel je ale musí v žádosti specifikovat.

Z výše uvedeného vyplývá, že externí kontrola statutárního orgánu společnosti je přínosná v tom, že externista není závislý na společnosti, což by ve svém důsledku mělo zajistit vyšší míru objektivitu.²²⁶ Menšinový akcionář tímto způsobem může bojovat s informační asymetrií a nabyt potřebné informace, které může využít například v případě, že zjistí, že existují důvody kupříkladu pro podání akcionářské žaloby proti členům statutárního orgánu či návrhu na odvolání konkrétního člena statutárního orgánu.²²⁷

Vzhledem k rozebranému se domnívám, že možnost, aby náleželo i menšinovým akcionářům podle českého práva právo na žádost o jmenování zvláštního znalce pro přezkoumání určité činnosti statutárního orgánu akciové společnosti, by byla vítaná a umožnila by menšinovým akcionářům získat další informace, což by mělo sloužit k posílení ochrany jejich práv.

2.3. Zrušení akciové společnosti z důvodu podvodu na menšině

2.3.1. Zrušení akciové společnosti z důvodu podvodu na menšině podle EMCA

Třetím institutem, který EMCA pro zvýšení ochrany menšinových akcionářů zavádí, je zrušení společnosti z důvodu podvodu na menšině. Ustanovení, které tento ochranný institut zakotvuje, se nachází v kapitole jedenácté části druhé článku 11.33 EMCA. Toto ustanovení určuje, že v případě závažného zneužití většiny mají menšinová akcionáři, kteří dosáhli určitého podílu na základním kapitálu, možnost požádat o zrušení společnosti.²²⁸ Závažným zneužitím EMCA rozumí tři různé situace, a to (a) když se kteříkoliv akcionáři úmyslně podíleli na přijetí usnesení valné hromady v rozporu s takzvanou generální klauzulí ochrany menšin z článku 11.31 EMCA, kterou jsem podrobně popsala v první kapitole této práce, nebo (b) pokud akcionáři jinak

²²⁵ JOSKOVÁ, L., op. cit. pozn. 24.

²²⁶ Tamtéž.

²²⁷ Srov. EICHLEROVÁ, K. Společnost s ručením omezeným. In: ČERNÁ, S., ŠTENGLOVÁ, I., PELIKÁNOVÁ, I. a kol. *Právo obchodních korporací*. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2021. [online]. [cit. 12. 10. 2022]. Dostupné z: https://www.smarteca.cz/my-reader/25865r_20210208_0?fileName=Pr_vo_obchodn_ch_korporac_-_2020-epub-17.xhtml&location=pi-9529&publicationDetailsItem=SystematicIndex.

²²⁸ KRÜGER ANDERSEN, P. a kol., op. cit. pozn. 6, s. 264.

zneužili vlivu, který na akciovou společnost mají, nebo (c) pokud přispěli k porušení EMCA nebo stanov společnosti.²²⁹ Pokud je podmínka závažného zneužití splněna, může soud na návrh akcionářů, kteří mají podíl na základním kapitálu společnosti ve výši nejméně jedné desetiny základního kapitálu, nařídít zrušení společnosti, ať už z důvodu trvání zneužití nebo jiných okolností.²³⁰ Pro uplatnění tohoto práva je tedy nutné splnit podmínky existence oprávněné osoby-akcionáře, případně více osob-akcionářů, a tento/tito musí vlastnit podíl na základním kapitálu ve výši alespoň jedné desetiny a zároveň muselo dojít k porušení práva tohoto/těchto menšinových akcionářů závažným zneužitím většiny.²³¹

Toto ustanovení představuje, jak stanoví i komentář k tomuto ustanovení, konečné pravidlo ochrany menšin, tzv. *ultima ratio*, v případech, kdy zneužití ze strany většiny pokračuje i poté, co jsou použita ustanovení o odkupu podle 11.37 EMCA, blíže popsaná v kapitole první této práce.²³²

Důležité je také zdůraznit, že EMCA dává soudu diskreci rozhodnout, zda tzv. nucené zrušení společnosti nařídí nebo ne, není to tedy jeho povinnost a snaha minoritních akcionářů nemusí být v tomto případě úspěšná.²³³

Toto ustanovení je podle komentáře EMCA inspirováno severským právem, a to jmenovitě dánským, finským a švédským.²³⁴ Ustanovení z těchto právních řádů nyní rozeberu podrobněji, abych zjistila, jak inspirovala tvůrce EMCA, a zda by případně mohla posloužit jako vodítko pro českého zákonodárce v případě, že bych dospěla k závěru, že ke zvýšení ochrany minoritních akcionářů v České republice by bylo dobré jej převzít.

2.3.2. Vybrané zahraniční právní úpravy, které inspirovaly EMCA

2.3.2.1. Dánská právní úprava

Ustanovení § 230 dánského zákona o obchodních společnostech nazvané „*Nucené zrušení společnosti soudem*“ zřejmě sloužilo jako přímý podklad pro článek 11.33 EMCA, neboť jeho znění je téměř totožné.²³⁵ Dánský právní řád tudíž (shodně jako EMCA) přisuzuje toto právo

²²⁹ Článek 11.33 EMCA

²³⁰ Tamtéž.

²³¹ PATAKYOVÁ, M., GRAMBlickOVÁ, B. *Bankruptcy and Liquidation: Current Legal Situation in European and International Context, Solutions under the European Model Company Act (EMCA)*. European Company and Financial Law Review (ECFR), vol. 13, no. 2, 2016, HeinOnline. [online]. s. 336-337. [cit. 20. 12. 2022]. Dostupné z: <https://heinonline-org.ezproxy.is.cuni.cz/HOL/P?h=hein.journals/ecomflr13&i=322>.

²³² KRÜGER ANDERSEN, P. a kol., op. cit. pozn. 6, s. 264.

²³³ Tamtéž.

²³⁴ Tamtéž.

²³⁵ K tomu viz § 230 dánského zákona o obchodních společnostech z anglického překladu: „*Where any shareholders in a limited liability company have wilfully contributed to passing a resolution by the general meeting that is in contravention of section 108, or have otherwise abused the influence that they have over the company or contributed to a contravention of this Act or the company's articles of association, the court may, upon request*

akcionářům, kteří dosáhnou nebo překročí hranici jedné desetiny podílu na základního kapitálu a nastane situace, kdy jiný akcionář porušil generální klauzuli nebo ustanovení dánského zákona o obchodních společnostech, případně stanovy společnosti. Další podmínkou je existence zvláštních důvodů. Ty dánská úprava definuje blíže pouze tak, že zneužívající chování akcionáře trvá, nejedná se tedy o jednorázové zneužití, ale o dlouhodobé trvající zneužívání postavení, případně když existují jiné okolnosti. Pojem jiné okolnosti už zákon dále nedefinuje. Soud má podle dánského práva, stejně jako stanovuje EMCA, možnost rozhodnout, zda tzv. nucené zrušení společnosti nařídí nebo ne.²³⁶

2.3.2.2. Finská právní úprava

Podle finského zákona o obchodních společnostech, kde se ustanovení nachází v kapitole 23. článku 2. nazvané „*Příkaz k likvidaci nebo zrušení registrace*“, které stanoví, že soudní příkaz k likvidaci společnosti je vydán na základě žaloby akcionáře proti společnosti, pokud jsou splněny kumulativně dvě podmínky.²³⁷ Tou první je, že zde existují podmínky pro odkoupení akcií navrhovatele, tedy takové, že jiný akcionář úmyslně zneužil svého postavení ve společnosti tím, že přispěl k rozhodnutí, které je v rozporu s principem rovného zacházení, nebo se dopustil jiného porušení v rozporu s finským zákonem o obchodních společnostech nebo stanovami, ale osoba zneužívající svého vlivu pravděpodobně nesplní svou povinnost a akcie neodkoupí.²³⁸ Zadruhé je nutné, aby existovaly zvláště závažné důvody pro likvidaci s ohledem na potřebu akcionářů po nápravě a jejich oprávněné zájmy.²³⁹ Ostatním akcionářům může být poskytnuta možnost se vyjádřit, pokud je to považováno za nezbytné.²⁴⁰ Společnost, které byla nařízena likvidace, se zruší v souladu s ustanoveními o zrušení podle kapitoly 20. finského zákona o obchodních společnostech.²⁴¹⁻²⁴² Pokud soud vydá příkaz k likvidaci je povinen současně jmenovat jednoho nebo více likvidátorů uvedených v kapitole 20. článku 9. finského zákona o obchodních společnostech nazvaném „*Výběr likvidátorů, jejich jmenování a povinnosti*“.²⁴³ V případě, že majetek společnosti nepostačuje k pokrytí nákladů spojených s likvidací nebo nejsou-li k dispozici

from shareholders representing no less than one-tenth of the share capital, order that the company be dissolved if special grounds exist because of the duration of the abuse or other circumstances. “

²³⁶ Dánsko. § 230 dánského zákona o obchodních společnostech.

²³⁷ Finsko. Kapitola 23. článek 2 odst. 1 finského zákona o obchodních společnostech.

²³⁸ Finsko. Kapitola 23. článek 2 odst. 2 finského zákona o obchodních společnostech.

²³⁹ Finsko. Kapitola 23. článek 2 odst. 3 finského zákona o obchodních společnostech.

²⁴⁰ Finsko. Kapitola 23. článek 2 odst. 4 finského zákona o obchodních společnostech.

²⁴¹ Finsko. Kapitola 23. článek 2 odst. 5 finského zákona o obchodních společnostech.

²⁴² Finsko. Kapitola 20. finského zákona o obchodních společnostech nazvaná „*Zrušení společnosti*“.

²⁴³ Tamtéž.

žádné informace o majetku a není-li žádný společník, věřitel nebo jiná osoba, která by se zavázala nést náklady likvidace, soud nařídí místo likvidace zrušení registrace společnosti.²⁴⁴

Jak je patrné, finský zákon o obchodních společnostech nepožaduje pro aktivaci tohoto práva nějakou procentní či jinou hranici výše podílu na základním kapitálu, které by musel žalující akcionář splnit. Toto právo je ve Finsku podmíněno předpoklady. Těmi jsou (a) existence podmínek pro odkoupení akcií, (b) pravděpodobnost, že zneužívající akcionář tyto podmínky nesplní a (c) existence zvláště závažných důvodů pro zrušení s ohledem na potřebu akcionářů po nápravě a jejich oprávněné zájmy.

2.3.2.3. Švédská právní úprava

Ve švédském zákoně o obchodních společnostech, jehož předmětná část v kapitole 25. se nazývá „*Nucené zrušení a odkup z důvodu zneužití většiny*“, se stanovuje, že jestliže akcionář zneužitím svého vlivu ve společnosti úmyslně přispěl k porušení zákona o obchodních společnostech, ostatních platných právních předpisů o ročních účetních závěrkách nebo stanov, může soud na návrh vlastníka podílu ve výši jedné desetiny všech akcií společnosti nařídít likvidaci společnosti, v případě, že pro to jsou zvláštní důvody spočívající v dlouhodobosti zneužití nebo v jiném důvodu.²⁴⁵ Pokud akcionář vezme svůj návrh zpět, mohou se ostatní akcionáři, kteří podali jiné návrhy, domáhat i tohoto návrhu.²⁴⁶ Soud může na žádost společnosti namísto nařízení zrušení nařídít společnosti, aby v určité lhůtě odkoupila akcie navrhovatele.²⁴⁷ Při posuzování této žádosti společnosti přihlíží soud zejména k zájmům jejích zaměstnanců a věřitelů, přičemž k vyplacení nesmí dojít, pokud by vlastní kapitál společnosti vypočtený podle § 14 švédského zákona o obchodních společnostech, byl po vyplacení nižší než polovina základního kapitálu.²⁴⁸ Pokud je společnost v této lhůtě neodkoupí, nařídí soud na návrh osoby, jejíž akcie měly být odkoupeny, zrušení společnosti.²⁴⁹ Za kumulativního splnění podmínek, že byl návrh akcionáře vlastníčího podíl na základním kapitálu ve výši jedné desetiny podán a zároveň existuje podstatné nebezpečí, že pokračování v nesprávném jednání by mohlo podstatně poškodit práva navrhovatele, má soud diskreci jmenovat jednoho nebo více správců, kteří budou společnost řídit namísto statutárního orgánu až do pravomocného rozhodnutí soudu o likvidaci. Toto rozhodnutí o jmenování správce je okamžitě účinné a zapisuje se do obchodního rejstříku.²⁵⁰

²⁴⁴ Finsko. Kapitola 23. článek 2 odst. 6 finského zákona o obchodních společnostech.

²⁴⁵ Švédsko. Kapitola 25. § 21 odst. 1.

²⁴⁶ Švédsko. Kapitola 25. § 21 odst. 2.

²⁴⁷ Švédsko. Kapitola 25. § 22 odst. 1.

²⁴⁸ Švédsko. Kapitola 25. § 22 odst. 2.

²⁴⁹ Švédsko. Kapitola 25. § 22 odst. 1.

²⁵⁰ Švédsko. Kapitola 25. § 23 odst. 1.

Proti tomuto rozhodnutí je přípustné samostatné odvolání a soud, který odvolání projednává, může rozhodnout, že napadené rozhodnutí pozastavuje.²⁵¹

2.3.2.4. Shrnutí vybraných zahraničních právních úprav

Z výše uvedeného vyplývá, že toto zrušení společnosti nastává za zvláštních podmínek, které se ve vyjmenovaných zahraničních právních úpravách liší. Shodné ale je, že o nuceném zrušení společnosti rozhoduje soud a také to, že došlo k porušení určitých právních předpisů, případně stanov společnosti, a to zneužitím postavení akcionáře (případně podle Dánska i za jiných okolností). Švédsko stejně jako Dánsko přisuzuje právo jen těm akcionářům, jejichž výše podílu ve společnosti dosáhne nebo překročí hranici jedné desetiny základního kapitálu, Finsko žádnou hranici v tomto ohledu nestanoví. Dánsko a Finsko stanoví jako další podmínku existenci zvláštních, resp. zvláště závažných důvodů. Finská i švédská právní úprava navíc operují se situací, že nucené zrušení je možným důsledkem neodkoupení akcií navrhovatele společností, a to v určitých případech.

Finská i švédská právní úprava mají toto právo zakotveno ve svých zákonech v ustanoveních nazvaných „likvidace“. Tato ustanovení se nachází v odlišné části zákonů těchto států od ustanovení nazvaných „zrušení společnosti“.

2.3.3. Současná česká právní úprava a její zhodnocení

České právo institut zrušení společnosti z důvodu podvodu na menšině nezná. Podle zákona o obchodních korporacích je zrušení akciové společnosti s likvidací v působnosti valné hromady²⁵² a k přijetí takového rozhodnutí se vyžaduje souhlas nejméně dvoutřetinové většiny hlasů přítomných akcionářů.²⁵³ Korum je dispozitivně stanoveno tak, že nestanoví-li stanovy jinak, musí být na valné hromadě přítomni akcionáři, kteří vlastní akcie, jejichž jmenovitá hodnota nebo počet přesahuje 30 % základního kapitálu společnosti.²⁵⁴ Zákon ale výslovně nezakotvuje případy, kdy by takové zrušení bylo přímým důsledkem zneužití vlivu akcionáře, popřípadě, porušení stanov společnosti nebo zákona o obchodních korporacích a sloužilo k ochraně menšin. Podle § 168 odst. 1 obč. zák. může právnickou osobou a potažmo i akciovou společnost zrušit i soud, případně může být zrušena uplynutím doby, na kterou byla založena, nebo dosažením účelu, pro který byla založena.²⁵⁵

²⁵¹ Švédsko. Kapitola 25. § 23 odst. 2.

²⁵² § 421 odst. 2 písm. j) z. o. k.

²⁵³ § 416 odst. 1 z. o. k.

²⁵⁴ § 412 odst. 1 z. o. k.

²⁵⁵ JOSKOVÁ, L., op. cit. pozn. 24.

Obecné ustanovení o zrušení právnických osob je obsaženo v občanském zákoníku. Na základě § 172 odst. 1 obč. zák. musí soud obligatorně na návrh toho, kdo na tom má právní zájem a tento osvědčí nebo i bez návrhu, *ex officio*, zrušit. Soud právnickou osobu, tedy i akciovou společnost, zruší, pokud nastane některá ze skutečností, které zákon předvídá, a není potřeba naplnit žádné další speciální podmínky. Zákonem předvídanými skutečnostmi jsou (a) nezákonná činnost právnické osoby vyvíjená v takové míře, že to závažným způsobem narušuje veřejný pořádek, nebo (b) to, že už právnická osoba nesplňuje zákonné předpoklady pro její vznik, nebo (c) po dobu delší než 2 roky chybí právnické osobě usnášeníschopný statutární orgán (pokud členovi představenstva zanikne funkce a představenstvo kvůli tomu nebude schopno plnit své funkce, může soud zrušit akciovou společnost i bez návrhu²⁵⁶), nebo (d) pokud tak stanoví zákon.²⁵⁷ Pokud zde existuje odstranitelný důvod pro zrušení právnické osoby, musí jí soud před vydáním rozhodnutí stanovit přiměřenou lhůtu k odstranění nedostatku.²⁵⁸

Pro akciové společnosti a další obchodní korporace existuje ještě speciální ustanovení dle § 93 z. o. k. To na rozdíl od § 172 obč. zák. určuje, že je možné zrušit obchodní korporaci pouze na návrh, a to buď osoby, která na tom má právní zájem nebo na návrh státního zastupitelství. Právní zájem je v tomto případě dle judikatury Nejvyššího soudu České republiky na tom, že zrušení obchodní korporace se musí přímo dotýkat právního postavení této osoby, zájem morální nebo majetkový na zrušení nepostačuje.²⁵⁹ Dalším rozdílem od obecné úpravy zrušení právnických osob obsažené v občanském zákoníku je, že musí kromě zákonem předvídaných skutečností nastat ještě podmínka naléhavého veřejného zájmu na zrušení korporace.²⁶⁰ Toto speciální ustanovení rozšiřuje okruh skutečností, za kterých může soud mimo jiné akciovou společnost zrušit. Těmito jsou: (a) pozbytí veškerých podnikatelských oprávnění, nebo (b) neschopnost vykonávání činnosti po dobu delší než 1 rok (podle judikatury se jedná o objektivní stav, důvodem pro zrušení je pouze pokud obchodní korporace činnost nemůže vykonávat, ne pouze pokud ji nevykonává²⁶¹), nebo (c) neschopnost vykonávat činnost pro nepřekonatelné rozpory mezi akcionáři, nebo (d) pokud akciová společnost provozuje činnost bez fyzických osob, když zákon ukládá, že tuto mohou

²⁵⁶ § 443 odst. 1 z. o. k.

²⁵⁷ § 172 odst. 1 obč. zák.

²⁵⁸ § 172 odst. 2 obč. zák.

²⁵⁹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24.04.2019, sp. zn. 27 Cdo 3483/2017.

²⁶⁰ HOLEJŠOVSKÝ, J. Komentář k § 172 obč. zák. In: LAVICKÝ, P. a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654)*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck. 2022. [online]. s. 660, marg. č. 4. [cit. 05. 12. 2022]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=nnptembsgfpwk5tlgi2s443cl4zdamjls44dsx3qmyyotmq#>.

²⁶¹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28.02.2019, sp. zn. 27 Cdo 4030/2017.

vykonávat pouze fyzické osoby.²⁶² Jen pro doplnění uvádím, že v zájmu ochrany třetích osob lze akciovou společnost zrušit i podle zákona o veřejných rejstřících.²⁶³

Důvodem pro zrušení akciové společnosti může být navíc k výše uvedenému ještě například nabytí vlastních akcií v rozporu se zákonem (§ 308 odst. 3 z. o. k.).²⁶⁴

Nyní je tedy namístě zhodnotit, zda český právní řád poskytuje menšinovému akcionáři dostatečnou ochranu i přesto, že tento menšinový akcionář podle českého práva právo požadovat zrušení společnosti z důvodu podvodu na menšině nemá. EMCA toto právo poskytuje za již výše zmíněných situací závažného zneužití. Jedná se o velmi široký záběr. České právo umožňuje zrušit společnost pouze ze zákonem stanovených důvodů. Případy, za kterých mohou podle EMCA menšinová akcionáři žádat zrušení společnosti, řeší české právo mimo jiné různými právy, které menšinovým akcionářům přiznává. Především mezi ně patří právo odkupu (sell-out) či právo na podání akcionářské žaloby blíže popsané v předchozích podkapitolách této práce či práva společná všem akcionářům jako například právo domáhat se ochrany proti zneužití hlasovacího práva podle § 212 odst. 2 obč. zák. nebo právo na vysvětlení podle § 357 z. o. k. Menšinový akcionář tedy disponuje vícero možnostmi, jak se domáhat své ochrany v případě (i závažného) zneužití. Pokud by český zákonodárce menšinovému akcionáři právo požadovat zrušení společnosti z důvodů, které EMCA uvádí, tedy souhrnně při závažném zneužití menšinových akcionářů, přiznal, nedomnívám se, že by v konečném důsledku vedlo k ochraně menšinových akcionářů. Jak uvádí T. Dvořák nucené zrušení společnosti má závažné důsledky nejen pro společnost, ale také pro třetí osoby jako jsou zaměstnanci společnosti, věřitelé, smluvní partneři, a proto by měl zákonodárce tohoto institutu užívat jen v případech opravdu nezbytných a pouze střídmě.²⁶⁵ K posílení ochrany menšinových akcionářů při dlouhotrvajícím zneužití ze strany většinových akcionářů může sloužit zefektivnění nástrojů ochrany, které české právo nabízí. Také přebrání nástrojů nových, kterými mohou být například právo obrany menšinového akcionáře proti dividendovému (vy)hladovění nebo právo menšinového akcionáře na jmenování zvláštního znalce, s nimiž přichází EMCA, a které jsem blíže popsala a zhodnotila v předchozích podkapitolách, může dle mého posloužit k ochraně lépe než právo požadovat zrušení společnosti.

2.3.4. Shrnutí a zhodnocení

²⁶² § 93 z. o. k.

²⁶³ HOLEJŠOVSKÝ, J., op. cit. pozn. 260, s. 671, marg. č. 44.

²⁶⁴ JOSKOVÁ, L., op. cit. pozn. 24.

²⁶⁵ DVOŘÁK, T. Komentář k § 172 obč. zák. In: ŠVESTKA, J., DVOŘÁK J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník: komentář. Svazek I. 2.* vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2020, [online]. [cit. 01. 11. 2022]. Dostupné z: <https://www.aspi.cz/products/lawText/13/11656/1/2?vtextu=ob%C4%8Dansk%C3%BD%20z%C3%A1kon%C3%ADk#lema0>.

Jak již bylo výše uvedeno, i autoři EMCA považují tento institut za *ultima ratio*, pokud všechny další prostředky obrany menšinových akcionářů selžou. Jeho efektivitu je ale těžké posoudit. Podle již výše zmíněné studie o ochraně menšinových akcionářů z roku 2018 existovala ke dni vydání této studie velká většina členských států, která právo menšin požadovat obligatorní zrušení společnosti z důvodu zneužití práv menšin (v této studii byly státy dotazovány pouze na to, jestli mají toto právo z důvodu zneužití práv menšin), ve svém právním řádu neupravovala. Mezi státy, které toto právo ve svém právním řádu ke dni vydání studie upravovaly, byla Belgie, Dánsko²⁶⁶, Finsko, Řecko, Malta a Švédsko.²⁶⁷ Přestože Německo neuvedlo, že toto právo jeho právní řád obsahuje, podle studie experti našli, že toto právo také mají.²⁶⁸

Studie shrnuje, že není překvapením, že většina členských států toto právo zakotveno nemá, neboť to lze očekávat vzhledem k povaze daného práva směřujícímu k extrémnímu prostředku nápravy, a to zrušení společnosti a také vzhledem ke skutečnosti, že práva menšinových akcionářů mohou být bráněna méně destruktivními a méně nákladnými prostředky. Většina respondentů v této studii, která předmětným právem disponuje, považovala toto právo spíše jako nedůležité a neadekvátní pro ochranu práv menšinových akcionářů.²⁶⁹ Studie uzavírá, že je tedy stále otázkou, zda by toto speciální právo mělo být potřebné pro zlepšení vymáhání práv minoritních akcionářů či zda takové právo nevytváří příležitost pro zneužití práv menšinovými akcionáři.²⁷⁰

Menšinový akcionář má podle českého práva vícero možností, jak se bránit zneužití ze strany většiny. Vzhledem k výše uvedenému se domnívám, že právo menšinového akcionáře požadovat nucené zrušení akciové společnosti se jeví spíše jako neefektivní a příliš destruktivní. Menšinovým akcionářům jsou k dispozici méně invazivní nástroje na ochranu jejich postavení, než je zrušení celé společnosti, u něhož je ve výsledku otázkou, zda by opravdu toto zrušení zhojilo zneužití menšinového akcionáře. Proto se domnívám, že tento institut není příliš vhodným

²⁶⁶ Studie o ochraně menšinových akcionářů z roku 2018 mezi státy, které toto právo ke dni vydání studie měli, Dánsko neuvádí, domnívám se ale, že je to pouze chyba, neboť už podle dánského zákona o obchodních společnostech z verze z roku 2010 je patrné, že se tam právo nacházelo viz § 230 dánského zákona o obchodních společnostech. Dostupné v anglickém překladu např. z: https://danishbusinessauthority.dk/sites/default/files/danish_company_act.pdf.

²⁶⁷ BARTKUS, G., BELICKA, D., CIVILKA, M. a kol. Table [III.61.1]. Right to request the mandatory dissolution of the company if minority shareholder rights are abused. In. *Study on minority shareholders protection: final report*, Publications Office: 2018. [online]. s. 7329-7332. [cit. 06. 12. 2022]. Dostupné z: <https://op.europa.eu/cs/publication-detail/-/publication/1893f7b8-93a4-11e8-8bc1-01aa75ed71a1>.

²⁶⁸ BARTKUS, G., BELICKA, D., CIVILKA, M. a kol. The right to request the mandatory dissolution of the Company if minority shareholder rights are abused. In. *Study on minority shareholders protection: final report*, Publications Office: 2018. [online]. s. 185. [cit. 06. 12. 2022]. Dostupné z: <https://op.europa.eu/cs/publication-detail/-/publication/1893f7b8-93a4-11e8-8bc1-01aa75ed71a1>.

²⁶⁹ Tamtéž.

²⁷⁰ Tamtéž, s. 191.

doplňkem pro český právní řád pro zvýšení ochrany menšinových akcionářů, přinejmenším ne ve znění, se kterým přichází EMCA.

Závěr

Cílem této diplomové práce bylo porovnat a zhodnotit vybraná práva menšinových akcionářů podle EMCA s českým právním řádem. Klíčovou otázkou, kterou jsem si položila, bylo, zda by se české právo mělo inspirovat vybranými ustanoveními EMCA a zakotvit nová práva menšinových akcionářů do svého právního řádu, aby díky nim mohla být menšinovým akcionářům poskytnuta vyšší ochrana, než kterou mají podle současného českého právního řádu, nebo zda je nynější česká právní úprava dostatečná.

Pokud jde o problematiku dividendového (vy)hladovění, lze říci, že i české právo chrání menšinové akcionáře před tímto jevem. Cesta k jejich efektivní ochraně, tedy k vyplacení dividendy, může být ale někdy trnitá. Pokud bychom do české právní úpravy inkorporovali ustanovení EMCA, které by menšinovým akcionářům za určitých podmínek umožnilo domáhat se vyplacení určitého podílu na zisku, usnadnilo by to jejich právní postavení. Domnívám se tudíž, že toto právo by pomohlo zvýšit ochranu menšinových akcionářů i podle českého práva, a proto se přikláním k jeho začlenění do českého právního řádu.

Právo navrhnout jmenování zvláštního znalce, tak jak ho upravuje EMCA, nynější česká právní úprava neobsahuje. Jeho začlenění by ale podle mého názoru mohlo pomoci ke zvýšení informovanosti menšinových akcionářů o činnostech statutárního orgánu společnosti a prostřednictvím toho i ke zvýšení jejich ochrany. Naše právní úprava již obsahuje jiné mechanismy, díky kterým mohou být menšinoví akcionáři více informováni o operacích statutárního orgánu, jimiž jsou například přezkoumání výkonu působnosti představenstva podle § 370 z. o. k. či přezkum zprávy o vztazích podle § 85 a následujících z. o. k. I přesto se domnívám, že posílení ochrany menšinových akcionářů v českém právu způsobem, který upravuje EMCA, bylo ku prospěchu.

Nucené zrušení společnosti na návrh menšinových akcionářů je zásah velmi intenzivní a jeho efektivita je diskutabilní. Ve znění, které obsahuje EMCA, se jeví jako krajní řešení situací, které by mohly být vyřešeny jiným způsobem za současné ochrany menšinových akcionářů. V tomto institutu vidím také určitý potenciál k jeho zneužití menšinovými akcionáři.

Vzhledem k poznatkům, které jsem získala díky zpracování této diplomové práce, jsem dospěla k závěru, že inspirací k posílení ochrany menšinových akcionářů podle českého práva nám mohou být ustanovení EMCA týkající se obrany proti dividendovému (vy)hladovění a práva na jmenování zvláštního znalce menšinou akcionářů. Naopak u institutu nuceného zrušení společnosti na návrh menšinových akcionářů nejsem přesvědčená o tom, že by toto právo ve svém důsledku opravdu účinně posilovalo ochranu menšinových akcionářů v českém právním řádu.

Seznam zkratek

členské státy	Členské státy Evropské unie
dánský zákon o obchodních společnostech	Selskabsloven (LBK nr 1451 af 09/11/2022)
dánský zákon o registrovaných a státem pověřených účetních	Revisorloven (LBK nr 1219 af 31/08/2022)
EMCA	European Model Companies Act, 1. vydání, 2017
EU	Evropská unie
finský zákon o obchodních společnostech	Osakeyhtiölain (624/2006)
francouzský obchodní zákoník	Code de commerce (1807)
LZPS	Listina základních práv a svobod, resp. usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky
občanský zákoník, obč. zák.	Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník
obchodní zákoník, obch. zák.	Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník
portugalský zákon o obchodních společnostech	Código das Sociedades Comerciais (CSC) (Decreto-Lei n.º 262/86)
směrnice o nabídkách převzetí	Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2004/25/ES ze dne 21. dubna 2004 o nabídkách převzetí
směrnice o právech akcionářů	Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2007/36/ES ze dne 11. července 2007 o výkonu některých práv akcionářů ve společnostech s kótovanými akciemi
studie o ochraně menšinových/minoritních akcionářů (z roku 2018), studie	Study on minority shareholders protection (2018)
švédský zákon o obchodních společnostech	Aktiebolagslag (2005:551)
Ústava	Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky
zákon o obchodních korporacích, z. o. k.	Zákon č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích)

Seznam použitých zdrojů

1. Monografie

BARTKUS, G., BELICKA, D., CIVILKA, M. a kol. *Study on minority shareholders protection: final report*, Publications Office: 2018. 7358 s. ISBN 978-92-79-85669-3. [online]. [cit. 25. 11. 2022]. Dostupné z: <https://op.europa.eu/cs/publication-detail/-/publication/1893f7b8-93a4-11e8-8bc1-01aa75ed71a1>.

ČECH, P., ŠUK, P. *Právo obchodních společností: v praxi a pro praxi (nejen soudní)*. Vydání I. Praha: BOVA POLYGON, 2016, 373 s. ISBN 978-80-7273-177-0.

ČERNÁ, S., ŠTENGLOVÁ, I., PELIKÁNOVÁ, I. a kol. *Právo obchodních korporací*. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2021, 656 s. ISBN 978-80-7598-991-8. [online]. [cit. 12. 10. 2022]. Dostupné z: https://www.smarteca.cz/my-reader/25865r_20210208_0?fileName=Pr_vo_obchodn_ch_korporac_-_2020-epub-18.xhtml&location=pi-12463&publicationDetailsItem=SystematicIndex.

EICHLEROVÁ, K. a kol. *Rekodifikace obchodního práva – pět let poté. Svazek I. Pocta prof. JUDr. Stanislavě Černé, CSc.* Praha: Wolters Kluwer, 2019, 497 s. ISBN 978-80-7598-426-5. [online]. [cit. 15. 10. 2022]. Dostupné z: <https://dspace.cuni.cz/handle/20.500.11956/126406>.

HENDRYCH, D. a kol. *Právníký slovník*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, 1481 s. ISBN 978-80-7400-059-1. [online]. [cit. 12. 10. 2022]. Dostupné z: <https://www-beck-online-cz.ezproxy.is.cuni.cz/bo/document-view.seam?documentId=nnptembqhf64zrguxgi2lwnfsgk3teme>.

LASÁK, J., DĚDIČ, J., POKORNÁ, J., ČÁP, Z. a kol. *Zákon o obchodních korporacích: Komentář*. Praha: Systém ASPI. Wolters Kluwer, 2021. [online]. [cit. 09. 11. 2022]. Dostupné z: <https://www.aspi.cz/products/lawText/13/32968/1/2>. ISSN 2336-517X.

LAVICKÝ, P. a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654)*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck. 2022, 2296 s. ISBN 978-80-7400-852-8. [online]. [cit. 05. 12. 2022]. Dostupné z: <https://www-beck-online-cz.ezproxy.is.cuni.cz/bo/document-view.seam?documentId=nnptembsgfpwk5tlgi2q&tocid=nnptembsgfpwk5tlgi2q>.

PATAKYOVÁ, M., ĎURICA, M., HUSÁR, J. a kol. *Aplikované právo obchodních společností a družstva – řázkové inštitúty*. Bratislava: Wolters Kluwer SR, 2021, 864 s. ISBN 978-80-571-0363-9.

PFEIFFER M. a kol. *Liber Amicorum Monika Pauknerová*. Praha: Wolters Kluwer. 2021, 552 s. IBAN 978-80-7676-187-2.

ŠTENGLOVÁ, I., HAVEL, B., CILEČEK, F., KUHN, P., ŠUK, P. *Zákon o obchodních korporacích*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck. 2020, 1336 s. IBAN 978-80-7400-799-6. [online]. [cit. 01. 11. 2022]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=nnptembsgbpwk5tlgmzc443cl4zdamjls144tax3qmy3tg#>.

ŠVESTKA, J., DVOŘÁK J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník: komentář. Svazek I*. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2020, 1624 s. ISBN 978-80-7598-656-6. [online]. [cit. 01. 11. 2022]. Dostupné z: <https://www.aspi.cz/products/lawText/13/11656/1/2?vtextu=ob%C4%8Dansk%C3%BD%20z%C3%A1kon%C3%ADk#lema0>.

TISON, M. a kol. *Perspectives in Company Law and Financial Regulation*. Cambridge University Press, 2009. 656 s. ISBN 9780511770456. [online]. [cit. 04. 11. 2022]. Dostupné z: <https://web.p.ebscohost.com/ehost/ebookviewer/ebook/ZTAwMHh3d19fMzIzOTQwX19>

BTg2?sid=0d969bf1-a548-410e-8337-09b4e22604bb@redis&vid=0&format=EB&lpid=lp_1&rid=0.

VICARI, A. *European Company Law*. Berlin, Boston: De Gruyter, 2021, 328 s. ISBN 978-3-11-072246-8.

2. Odborné články a další internetové zdroje

ANTOŠ, M. *Jak na nerozdělení zisku v akciové společnosti*. Právní prostor. 2020. [online]. [cit. 16. 10. 2022]. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/obchodni-pravo/ht-jak-na-nerozdeleni-zisku-v-akciove-spolecnosti>.

GILSON, R. J. *A Model Company Act and A Model Company Court*. European Company and Financial Law Review (ECFR). 2016. HeinOnline, [online]. [cit. 10. 09. 2022]. Dostupné z: <https://heinonline-org.ezproxy.is.cuni.cz/HOL/P?h=hein.journals/ecomflr13&i=351>.

KINKKI, S. *Minority Protection and Dividend Policy in Finland*. In. European Financial Management. Vol. 14. č. 3. 2008. [online]. [cit. 21. 11. 2022] Dostupné z: <https://onlinelibrary-wiley-com.ezproxy.is.cuni.cz/doi/full/10.1111/j.1468-036X.2007.00408.x>.

KLAUSNER, M. *A U.S. View of the European Model Company Act*. European Company and Financial Law Review (ECFR), vol. 13, no. 2, 2016, HeinOnline, [online]. [cit. 12. 09. 2022]. Dostupné z: <https://heinonline-org.ezproxy.is.cuni.cz/HOL/P?h=hein.journals/ecomflr13&i=363>.

KOLOSOVSKA, D. *The Protection of minority shareholders in the European Union*. 2022. [online]. [cit. 10. 12. 2022]. Master thesis. Mykolas Romeris University, Faculty of law. Dostupné z: <https://vb.mruni.eu/object/elaba:132129009/index.html>.

KOVAŘÍČEK, K. *Místo § 212 odst. 2 ObčZ v českém právním systému a hmotněprávní podmínky jeho aplikace*. Právní rozhledy. 2020. [online]. č. 5. [cit. 09.11.2022]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=nrptembsgbpxa4s7gvpxgxzrgyza&groupIndex=1&rowIndex=0>.

KRÜGER ANDERSEN, P. a kol. *European Model Companies Act (EMCA)*, 1. vyd. 2017, Nordic & European Company Law Working Paper No. 16-26, [online]. [cit. 15. 09. 2022]. Dostupné z: <https://cesifin.it/wp-content/uploads/2018/09/EMCA.pdf>.

KRÜGER ANDERSEN, P. *The European Model Company Act (EMCA) - a tool for European integration*. ERA Forum 19, 2018. [online]. [cit. 09. 09. 2022]. Dostupné z: <https://doi.org/10.1007/s12027-018-0521-8>.

LOHMANDER, C. *New regulations on minority shareholder protection in companies and economic associations*. 2020. [online]. [cit. 11. 12. 2022]. Dostupné z: https://www.kilpatricktownsend.se/en/new-regulations-minority-shareholder-protection-companies-economic-associations/#_ftnref1.

PATAKYOVÁ, M., GRAMBLICKOVÁ, B. *Bankruptcy and Liquidation: Current Legal Situation in European and International Context, Solutions under the European Model Company Act (EMCA)*. European Company and Financial Law Review (ECFR), vol. 13, no. 2, 2016, HeinOnline. [online]. [cit. 20. 12. 2022]. Dostupné z: <https://heinonline-org.ezproxy.is.cuni.cz/HOL/P?h=hein.journals/ecomflr13&i=322>.

PERAKIS, E. *The EMCA: General Principles and Main Content*. European Company Financial Law Review. 2016. HeinOnline, [online]. [cit. 10. 09. 2022]. Dostupné z: https://heinonline-org.ezproxy.is.cuni.cz/HOL/Page?collection=journals&handle=hein.journals/ecomflr13&id=200&men_tab=srchresults.

ŘEZNÍČEK D., ŽIDZIKOVÁ J. *Možnosti ochrany menšinových společníků společnosti s ručením omezeným ve společenské smlouvě*. EPRAVO.CZ. 2015. [online]. [cit. 01. 11. 2022]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/moznosti-ochrany-mensinovy-ch-spolecniku-spolecnosti-s-rucenim-omezenym-ve-spolecenske-smlouve-98338.html>.

SEDLÁČEK, J. *Smluvní volnost a její meze ve stanovách českých akciových společností – část I. Právní prostor*. 2018. [online]. [cit. 25.11.2022]. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/obchodni-pravo/smluvni-volnost-a-jeji-meze-ve-stanovach-ceskych-akciovych-spolecnosti>.

ZIMA, P. *Freeze-out*. Právní rozhledy 2012 [online]. č. 20. [cit. 08. 12. 2022]. Dostupné z: <https://www-beck-online-cz.ezproxy.is.cuni.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=nrptembrgjpaxa4s7giyf6427g4yta&groupIndex=0&rowIndex=0&refSource=search#>.

3. Seznam použitých právních předpisů

Aktiebolagslag, 2005:551 (švédský zákon o obchodních společnostech). Dostupný z: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/aktiebolagslag-2005551_sfs-2005-551

Code de commerce, 1807 (francouzský obchodní zákoník). Dostupný z: https://www.legifrance.gouv.fr/codes/section_1c/LEGITEXT000005634379/LEGISCTA000006161275/?anchor=LEGIARTI000042339828#LEGIARTI000042339828

Código das Sociedades Comerciais (CSC), Decreto-Lei n.º 262/86 (portugalský zákon o obchodních společnostech). Dostupný z: <https://repositorio-aberto.up.pt/bitstream/10216/122128/4/349506.2.pdf>

Listina základních práv a svobod, resp. usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky

Osakeyhtiölain, 624/2006 (finský zákon o obchodních společnostech). Dostupný z: https://www.finlex.fi/en/laki/kaannokset/2006/en20060624_20191139.pdf

Revisorloven, LBK nr 1219 af 31/08/2022 (dánský zákon o registrovaných a státem pověřených účetních). Dostupný z: <https://www.retsinformation.dk/eli/lta/2022/1219>

Selskabsloven, LBK nr 1451 af 09/11/2022 (dánský zákon o obchodních společnostech). Dostupný z: <https://www.retsinformation.dk/eli/lta/2022/1451>

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2007/36/ES ze dne 11. července 2007 o výkonu některých práv akcionářů ve společnostech s kótovanými akciemi.

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2004/25/ES ze dne 21. dubna 2004 o nabídkách převzetí.

Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky

Vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 503/2020 Sb., o výkonu znalecké činnosti

Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

Zákon č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích)

Zákona č. 254/2019 Sb., o znalcích, znaleckých kancelářích a znaleckých ústavech

4. Seznam použité judikatury

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26.02.2014, sp. zn. 29 Cdo 3059/2011

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28.02.2018, sp. zn. 27 Cdo 192/2018

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28.02.2019, sp. zn. 27 Cdo 4030/2017

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27.03.2019, sp. zn. 27 Cdo 3885/2017

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24.04.2019, sp. zn. 27 Cdo 3483/2017

5. Seznam ostatních zdrojů

Avstämningsbolag. Dostupné z: <https://bolagsverket.se/foretag/aktiebolag/startaaktiebolag/avstamningsbolag.529.html>.

Důvodová zpráva k návrhu zákona č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích). [online]. [cit. 9.11.2022]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?o=6&ct=363&ct1=0>.

Důvodová zpráva k návrhu zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. [online]. [cit. 09.11.2022]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=6&CT=362&CT1=0>.

Postavení akcionáře podle EMCA (komparace s českým právem)

Abstrakt

Tato diplomová práce se zabývá postavením menšinového akcionáře z pohledu EMCA a jeho porovnáním se současným českým právním řádem. Autorka práce si klade otázku, zda by vybraná ustanovení EMCA mohla pomoci ke zvýšení ochrany menšinových akcionářů i podle českého práva a k tomuto analyzuje text EMCA i vybraná ustanovení zahraničních právních úprav, která EMCA sloužila jako inspirace.

V první kapitole autorka představuje EMCA jako modelový zákon, jehož přijetí není závazné, ale má sloužit jako inspirace a prostředek sblížení právních řádů členských států Evropské unie. Tato kapitola popisuje také koncepci EMCA, jeho účel i systematiku. Dále také stručně nastiňuje základní principy EMCA ve vztahu k menšinovým akcionářům a prezentuje generální klauzuli ochrany menšinových akcionářů.

Ve druhé kapitole se autorka zabývá jednotlivými vybranými instituty, které EMCA uvádí ve svém textu jako potřebné pro zvýšení ochrany menšinových akcionářů. Tato kapitola je rozdělena na dílčí podkapitoly a autorka se v nich postupně zabývá (a) právem menšinového akcionáře bránit se tzv. dividendovému hladovění, (b) právem menšinového akcionáře na zvláštního znalce a (c) právem menšinového akcionáře požadovat zrušení společnosti z důvodu podvodu na menšině. Tato práva obsažená v EMCA autorka porovnává s vybranými zahraničními úpravami, které sloužily jako podklad pro textaci v EMCA. Dále autorka posuzuje současnou českou právní úpravu a způsob, jakým ta chrání menšinového akcionáře s ohledem na tři vybraná práva z EMCA. Na závěr každé podkapitoly autorka provádí shrnutí a závěr, zda by se i česká právní úprava měla EMCA inspirovat a zakotvit dané instituty do svého právního řádu, či zda na základě získaných poznatků a provedeného rozboru daný institut ke zvýšení ochrany menšinových akcionářů v českém právu spíše nepřispěje.

Klíčová slova: EMCA, ochrana menšinového akcionáře, právní postavení menšinového akcionáře

Status of shareholder under EMCA (in comparison with Czech law)

Abstract

This thesis deals with the status of a minority shareholder from the perspective of EMCA and its comparison with the current Czech legal system. The author of the thesis asks the question whether the selected provisions of EMCA could help to increase the protection of minority shareholders under Czech law, and for this purpose analyses the text of EMCA and selected provisions of foreign legislations that served as inspiration for EMCA.

In the first chapter, the author presents the EMCA as a model act, the adoption of which is not binding, but is intended to serve as an inspiration and a means of convergence of the legal systems of the Member States of the European Union. This chapter also describes the concept of EMCA, its purpose and its systematics. It also briefly outlines the basic principles of the EMCA in relation to minority shareholders and presents the general clause for the protection of minority shareholders.

In the second chapter, the author discusses each of the selected institutes that the EMCA identifies in its text as necessary to enhance the protection of minority shareholders. This chapter is divided into subsections, and the author discusses in turn (a) the minority shareholder's right to defend against dividend starvation, (b) the minority shareholder's right to a special examiner, and (c) the minority shareholder's right to seek dissolution of the corporation on the ground of fraud on the minority. The author compares these rights contained in EMCA with selected foreign legislations that served as the basis for the EMCA text. Furthermore, the author assesses the current Czech legislation and the manner in which it protects the minority shareholder with respect to the three selected rights from EMCA. At the end of each subchapter, the author summarises and concludes whether the Czech legislation should also be inspired by EMCA and incorporate the given institutes into its legal system, or whether, based on the knowledge gained and the analysis carried out, the given institute will rather not contribute to increasing the protection of minority shareholders under Czech law.

Key words: EMCA, protection of a minority shareholder, legal status of a minority shareholder